

YRITTÄJYYSKASVATUS VAATETUSALALLA

Opetussuunnitelmatyö

Sirpa Lämsä

Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2008

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) LÄMSÄ, Sirpa	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 44+9	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi YRITTÄJYYSKASVATUS VAATETUSALALLA Opetussuunnitelmatyö		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) KUUKASJÄRVI, Markku		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeessa lähdetään yrittäjyyden määritelmän kautta etsimään yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita ja tarkoitusta. Yrittäjyyskasvatuksen myötä myös opettajan rooli ja oppimisympäristöt muuttuvat. Kehittämishankkeen tavoitteena on etsiä toisen asteen ammatillisen koulutuksen vaatetusalan perustutkinnon opetussuunnitelmasta yrittäjyyskasvatukseen liittyviä tavoitteita ja oppimistilanteita. Kehittämishankkeen tavoitteena on myös yhdessä Jyväskylän ammattiopiston vaatetusalan opettajien kanssa löytää työkaluja yrittäjyyskasvatuksen tukemiseen.</p> <p>Vaatetusalan opetussuunnitelmasta löytyy runsaasti yrittäjämäiseen toimintaan liittyviä tavoitteita, jotka on kytketty kaikkiin ammatillisiin osa-alueisiin. Halutessaan opiskelija voi yrittäjämäisellä asenteella saavuttaa kilpailukykyä ja työnantajien arvostusta. Opettajien tehtävänä on opetuksella ja ohjauksella saattaa opiskelijaa oikeaan suuntaan.</p> <p>Kehittämishankkeessa ei tule esille selviä työkaluja, miten opettajien tulisi opettaa, jotta opiskelijoiden yrittäjämäinen asenne vahvistuisi. Työssä käydään läpi asioita, joiden avulla opiskelijoiden yrittäjämäistä asennetta ja toimintaa voitaisiin vahvistaa ja kehittää. Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että jokainen opettaja toteuttaa työssään koko ajan yrittäjyyskasvatusta. Tätä ei vain mielletä yrittäjyyskasvatukseksi.</p> <p>Kehittämishankkeessa esille tulevia asioita voidaan hyödyntää rakennettaessa uutta koulukohtaista opetussuunnitelmaa toisen asteen oppilaitokseen vaatetusalalle. Tämänhetkisessä opetussuunnitelmassa yrittäjyyskasvatus ei tule selvästi esille.</p>		
Avainsanat (asiasanat) omaehtoinen yrittäjyys, opettajan rooli, opetussuunnitelma, osaaminen, sisäinen yrittäjyys, ulkoinen yrittäjyys, vaatetusala, yrittäjyyskasvatus		
Muut tiedot		

Author(s) LÄMSÄ, Sirpa	Type of Publication Development project report	
	Pages 44+9	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title THE ENTERPRISE EDUCATION FOR THE CLOTHING BRANCH The curriculum work		
Degree Programme Teacher Education College		
Tutor(s) KUUKASJÄRVI, Markku		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>In this development the purpose and objectives of the enterprise education are studied project. The enterprise education has a major impact on the role of a teacher and the learning environment. The main objective of this development project is to find the goals and learning circumstances of enterprise education in the curriculum for the upper secondary vocational education of clothing branch. Moreover, there is an intension to find practical tools to support the enterprise education in co-operation with teachers of the clothing branch of Jyväskylä College.</p> <p>The curriculum of clothing branch includes a number of objectives related to entrepreneurship, covering all sectors of the profession. A student may gain major advantage, and respect of the employer through an entrepreneurship-like attitude. The role of a teacher can be understood as a role of a mentor –pointing students in the right direction.</p> <p>The development project does not give detailed guidelines and tools for the enterprise education. As a conclusion, it could be rather stated that every teacher executes enterprise education at all times. It just isn't always recognized as such.</p> <p>The enterprise education is not clearly stated in the curriculum for the upper secondary vocational education of clothing branch. The results and conclusions of this development project can be of benefit to those who formulate the new educational plan and curriculum for the clothing branch.</p>		
Keywords clothing culture, curriculum, enterprise, enterprise education, extrinsic enterprise, interior enterprise, know-how, spontaneous enterprise, teacher's role		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDATTELUA YRITTÄJYYSKASVATUKSEEN.....	2
2 TYÖN TARKOITUS, ONGELMAT JA RAJAUS	3
3 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS.....	4
3.1 Yrittäjyys	4
3.2 Sisäinen yrittäjyys.....	7
3.3 Omaehtoinen yrittäjyys	7
3.4 Ulkoinen yrittäjyys.....	8
3.5 Yrittäjyyskasvatuksen tarpeen syntyminen.....	9
3.6 Yrittäjyys ja yrittäjämäinen opetus sekä toiminta yrittäjyyskasvatuksen taustalla	10
3.7 Opettajan roolin muuttuminen.....	13
3.8 Oppimisympäristö ja yrittäjyyskasvatusta tukevat opetusmenetelmät	16
4 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN TOTEUTUS VAATETUSALALLA.....	19
4.1 Kaikille aloille yhteiset painotukset ja ydinosaaminen.....	19
4.2 Yrittäjyysopinnot	20
4.3 Vaatetusala ja yrittäjämäinen toiminta	21
4.3.1 Yhteiset pakolliset opinnot	23
4.3.2 Vaatetusalan perusosaaminen.....	25
4.3.3 Materiaalituntemus.....	25
4.3.4 Tuotesuunnittelu	26
4.3.5 Kaavoitus ja leikkuu	27
4.3.6 Muotoilu ja sovitukset.....	27
4.3.7 Valmistus	28
4.3.8 Työssäoppiminen.....	29
4.4 Opiskelijoiden yrittäjämäisen asenteen ja toiminnan kehittäminen vaatetusalalla.....	31
4.4.1 Ammatilliset aineet.....	32
4.4.2 Työssäoppiminen ja opinnäytetyöt.....	37
5 YHTEENVETOA	39
6 LOPPUPOHDINTAA AIHEESTA	41
LÄHTEET	43
LIITTEET.....	45
Liite 1: Kyselylomake työssäoppimisjaksolle	45

1 JOHDATTELUA YRITTÄJYYSKASVATUKSEEN

Työnantajat pitävät arvossa työntekijää, joka on vastuuntuntoinen, luova, itsenäinen, yhteistyötaitoinen, tehokas, aloitteellinen jne. Mistä tällaisia ihmisiä saadaan? Tällöin oppilaitosten rooli opiskelijoiden kasvattamisessa yrittäjämäisiksi korostuu. Kouluille asetettu vaativa tehtävä on säilyttänyt opettajille ihan uutta vastuuta.

Yrittäjämäinen toiminta ja yrittäjyyden näkeminen ammatin valinnaiseksi vaihtoehdoksi koetaan yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten seurauksena tärkeiksi. Yrittäjyyskasvatuksen yksi tavoite onkin antaa opiskelijalle valmiuksia toimia työelämässä yrittäjämäisesti, oli hän sitten palkkatyössä tai itsenäisenä yrittäjänä. Toinen tavoite on valmistaa opiskelijaa kohtaamaan tilanne, jossa hän miettii yrittäjyyttä ammatin valinnassa varteenotettavana vaihtoehtona.

Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toiminnan merkityksen korostaminen on nostettu esiin niin Euroopan Unionin kuin Suomen hallituksenkin yrittäjyyden politiikkaohjelmassa. Tämän myötä yrittäjyyskasvatus on lisätty jokaisen kouluasteen opetussuunnitelmiin. Kehittämishankkeen tavoitteena on löytää yrittäjyyskasvatukseen liittyviä elementtejä vaatetusosalta.

Yrittäjyyskasvatusaihetta lähestytään johdattelemalla lukija yrittäjyyden määritelmien kautta yrittäjyyskasvatuksen maailmaan. Selvitellään yrittäjyyskasvatuksen syntyyn liittyviä asioita ja yrittäjyyskasvatuksen taustalla olevaa yrittäjyyden määritelmää. Yrittäjyyskasvatuksen myötä opettajan rooli muuttuu, joten käsitellään myös yrittäjyyskasvatusta tukevia opetusmenetelmiä. Näiden asioiden kautta lähdetään etsimään yrittäjämäisen toiminnan elementtejä vaatetusalan perustutkinon opetussuunnitelmasta.

Etsiessäni ihan käytännön ”työkaluja” vaatetusalan yrittäjyyskasvatuksen saralle, olen saanut apua Jyväskylän ammattiopiston vaatetusalan opettajilta. Heidän kanssaan yhteistyössä saatiin koottua luvussa seitsemän esiintyviä asioita. Yrittäjyyskasvatusta jokainen opettaja toteuttaa työssään, mutta sitä ei yleensä havaita kaiken toiminnan keskeltä.

2 TYÖN TARKOITUS, ONGELMAT JA RAJAUS

Kehittämishankkeen johdannosta saatiin kuva kehittämishankkeen sisällöstä. Yrittäjyyskasvatus voidaan nähdä koko eliniän ja koulujärjestelmän etenevänä prosessina. Kehittämishankkeen tarkoituksena ei ole keskittyä ulkoiseen yrittäjyyteen, vaan opetussuunnitelmissa ”piilossa” olevaan yrittäjämäisen asenteen luomiseen eli sisäiseen ja omaehtoiseen yrittäjyyteen. Tämä sisäinen yrittäjyys pitäisi saada jokaiselle vaatetusalan opiskelijalle jokapäiväiseksi toimintatavaksi, jotta oma arvo työmarkkinoilla lisääntyisi.

Kehittämishankkeessani, joka on opetussuunnitelmatyö, etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä tarkoittavat yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus?
  - 1 a. Millaisia määritelmiä voidaan antaa yrittäjyydelle ja yrittäjyyskasvatukselle?
  - 1 b. Miten opettajan rooli muuttuu annettaessa yrittäjyyskasvatusta?
  - 1 c. Millainen oppimisympäristö ja millaiset opetusmenetelmät tukevat yrittäjyyskasvatusta?
2. Miten yrittäjyyskasvatusta voidaan toteuttaa vaatetusalan opetuksessa?
  - 2 a. Miten yrittäjyys ilmenee toisen asteen ammatillisten opetussuunnitelmien kaikkien alojen yhteisissä painotuksissa ja ydinosaamisessa?
  - 2 b. Millaisia yrittäjämäisiä elementtejä löytyy vaatetusalan opetussuunnitelmasta?
  - 2 c. Miten opiskelijoiden yrittäjämäistä asennetta ja toimintaa voidaan kehittää vaatetusalalla?
  - 2 d. Millainen opettajien ”yrittäjyyskasvatuksen työkalupakki” voisi olla?

Sisäisen ja omaehtoisen yrittäjyyden opettaminen vaatii opettajalta uusia toimintatapoja ja erilaisia opetusmenetelmiä, jotta opiskelijat omaksuisivat yrittäjämäisen toimintatavan. Opettajat ovat nykyaikaisia opetusmenetelmiä käyttämällä omaksuneet jo yrittäjämäisen opetustavan. Tämä kaikki ei vain näy vielä opetussuunnitelmassa. Tehtävänäni on siis etsiä toisen asteen ammatillisen koulutuksen vaatetusalan opetussuunnitelmasta yrittäjämäisiä elementtejä ja rakentaa opettajille yrittäjyyskasvatuksen työkalupakki.

3 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS

3.1 Yrittäjyys

Yrittäjyyden selittäminen ja yrittäjäksi ryhtymisen syiden etsintä on kiehtonut tutkijoita paljon. Syitä on etsitty eri tieteenalojen avulla. Vanhimman tunnetun määritelmän yrittäjyydestä on esittänyt Richard Cantillon 1750-luvulla. Tämä ranskalainen pankkiiri esitteli käsitteen yrittäjä ensimmäistä kertaa taloustieteen näkökulmasta. Hänen määritelmänsä mukaan yrittäjä on kaukonäköinen, taitava ja määrätietoinen henkilö, joka voittoa saadakseen on valmis turvautumaan suuriin riskinalaisiin hankkeisiin. (Leskinen 2000, 20-22.)

Taloustieteellisen näkökulman lisäksi yrittäjyyttä on tutkittu psykologisen ja sosiologisen näkökulman kautta. Taloustieteilijät käsittelevät yrittäjyyttä talouselämän moottorina, sosiologit yhteiskunnallisena ilmiönä, käyttäytymistieteilijät ovat kiinnostuneita yrittäjän persoonasta ja liiketaloustieteilijät liiketoiminnan luonteesta ja sen organisoitumisesta. Taloustiede ja sosiologia tarkastelevat yrittäjyyttä makrotasoisena ilmiönä ja käyttäytymis- ja liiketaloustiede mikrotasoisena eli liiketoiminnan, organisaation ja yksilön kautta tapahtuvana tarkasteluna. (Ristimäki & Evälä 2001, 8.)

Seuraavassa kuviossa (kuvio 1) kokonaisuus on aseteltu neljään eri tieteelliseen ulottuvuuteen: yrittäjyyden makroulottuvuuteen, yrittäjyyden liiketoiminnalliseen ulottuvuuteen, yrittäjyyden organisationaaliseen ulottuvuuteen ja yrittäjyyden yksilöulottuvuuteen. Makroulottuvuuden eri osa-alueiden kautta pääsemme ymmärtämään paremmin sekä yrittäjyyden syntymistä että sen aikaansaannoksia yhteiskunnallisella tasolla. Liiketoiminnan ulottuvuuden kautta pääsee perehtymään uuden liiketoiminnan syntymiseen liittyviin kriteereihin. Liiketoiminnan ulottuvuudessa kyse on sisällöstä kun taas organisationaalisella ulottuvuudella kyse on toimintatavoista ja -malleista. Yksilöulottuvuuksien käsittely avartaa näkemystämme yrittäjysominaisuuksien merkityksestä, yrittäjäksi ryhtymisen vaiheista sekä niistä roolimalleista ja osaamisalueista, joita yrittäjän työ henkilölle asettaa. (Ristimäki & Evälä 2001, 11.)

Kuvio 1. Yrittäjyyden ulottuvuudet (Ristimäki & Evälä 2001, 10).

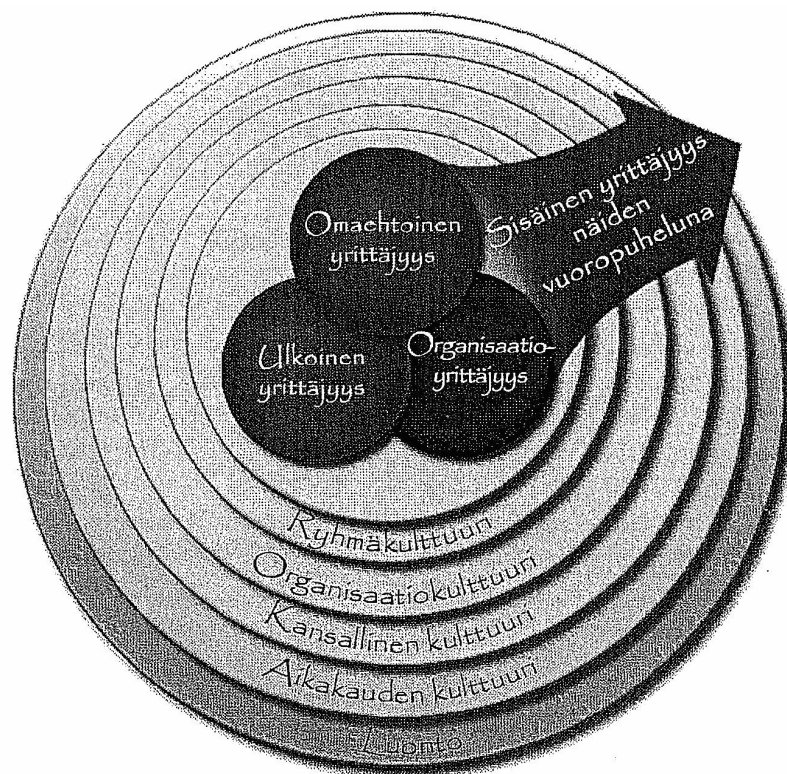
Tässä työssäni keskityn kuitenkin yrittäjyyteen lähinnä kasvatustieteellisessä mielessä. Yrittäjänä toimimisen motiivien analysoiminen antaa kuitenkin viitteitä siitä, miten yrittäjyyttä voitaisiin opettaa jo peruskoulusta lähtien, miten yrittäjille pitäisi järjestää koulutusta, miten yrittäjänä oppimista voisi aktivoida ja yrittäjänä kehittymistä tukea. Tämän työni tarkoituksena on kuitenkin keskittyä lähinnä siihen, miten yrittäjyyskasvatus voitaisiin ottaa huomioon toisen asteen ammatillisessa opetuksessa.

Jos mietimme hieman yrittäjyyskasvatuksen perspektiivistä edellistä kuviota, niin voidaan todeta, että yrittäjyyden makroulottuvuuden kautta oppilaille syntyy ymmärrys työ- ja yritys-elämän merkityksestä koko yhteiskunnan hyvinvoinnille. Tämän yrittäjyyskasvatuksen sisällöllisen alueen kautta tieto yrittäjyyden merkityksestä lisääntyy ja asenteet yrittäjyyttä kohtaan muuttuvat luulosta enemmän tietoon perustuviksi. Yrittäjyyskasvatuksen liiketoiminnallista ulottuvuutta tulisi käyttää lähinnä välineenä yhdistettäessä oppilaitoksen eri yrittäjyyskasvatustoimintoja oppilaitoksen muuhun opetukseen. Yrittäjyyskasvatuksen organisaationaaliseen ulottuvuuteen liittyvän opetuksen tehtävänä on esitellä yrittäjyyden organisoitumista, paitsi ulkoisen yrittäjyyden ja eri yritysmuotojen, myös yrittäjyyden monimuotoisuuden kautta. Yrittäjyyden yksilö- ja organisaationaalista ulottuvuutta voidaan pitkälti tut-

kia omaehtoisen ja sisäisen yrittäjyyden käsitteiden sisältä. (Ristimäki 2004, 121-123.)

Ristimäen (2004, 23-24) mukaan yrittäjyyden historiallisen ja eri tieteenalojen yrittäjyyskäsitteiden tarkastelun perusteella yrittäjyyttä määrittäviksi tekijöiksi nousevat innovatiivisuus, riski ja sen hallinta sekä toiminnan katalysaattorina toimiminen. Neljäs tekijä on yritystoiminnan omistuksellisuus, joka ei yksinään riitä määrittämään yrittäjyyttä. Ristimäen mukaan näiden asioiden huomioon ottaminen auttaa huomattavasti pohdittaessa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita, aluetta ja yrittäjyyskasvatuksen käytännön toimintaa oppilaitoksen piirissä.

Ennen kuin määritellään tarkemmin yrittäjyyskasvatusta, on aiheellista keskittyä seuraaviin käsitteisiin: sisäinen yrittäjyys, omaehtoinen yrittäjyys ja ulkoinen yrittäjyys. Kyrö (2006, 18) on luonut selkeän kuvion yrittäjyyden muodoista ja niihin vaikuttavista asioista.

Kuvio 2. Yrittäjyyden muodot (Kyrö 2006,18).

3.2 Sisäinen yrittäjyys

Sisäisen yrittäjyyden käsite nousi Suomessa esille kunnolla vasta 1980-luvun lopulla. Tällöin etsittiin uutta virettä sekä työyhteisöjen toimintaan että työntekijöiden omaan kasvuun. Sisäinen yrittäjyys tarkoittaa työyhteisössä tapahtuvaa yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa. Sillä viitataan siihen, miten yrittäjyyden piirteet toteutuvat koko organisaation toiminnassa. (Leskinen 2001, 113.)

Sisäisessä yrittäjyydessä lähtökohtana on mahdollisuuden olemassaolo ja sen havaitseminen. Tämä ei vielä riitä, vaan mahdollisuuteen on tartuttava ja luotettava siihen, että mahdollisuuteen tarttuminen uudella, aikaisemmin totutusta poikkeavalla tavalla onnistuu ja tukee organisaation tavoitteiden toteutumista. Yrittäjämäisen toimintatavan avulla organisaatio parantaa kykyään aikaansaada, kehittää ja selviytyä menestyksekkäästi muutoksista ja innovaatioista. Nämä tilanteet sisältävät hyvin paljon epävarmuutta ja monimutkaisia tilanteita, mutta näin toimimalla saadaan henkilökohtaista tyydytystä. Yrittäjämäinen toimintatapa määrittää toimintatavan ja sen vaikuttimet, ja sisäinen yrittäjyys liittyy toimintatavan jo olemassa olevaan organisaatioon ja sen tavoitteisiin. (Heinonen 2001, 124.)

Sisäinen yrittäjyys voi kehittyä eri elämänvaiheissa, kun halu ja tilaisuus ovat olemassa. Sisäisessä yrittäjyydessä korostetaan samoja luonteenpiirteitä kuin ulkoisessa yrittäjyydessä. Työelämässä arvostettavia ominaisuuksia ovat esimerkiksi oikea asennoituminen, päättäväisyys, motivaatio, halu oppia uutta, kyky tehdä oikeita asioita, omatoimisuus, aloitteellisuus, riskinotto- ja tuloshakuisuus. (Leskinen 2001, 113.)

Organisaation yrittäjämäinen toiminta on sidoksissa myös kahteen muuhun yrittäjyyden muotoon, omaehtoiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Yhdessä näistä voi rakentua luova yrittäjämäinen yhteisö, yrittäjyyskulttuuri. Nämä yrittäjyyden muodot ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja muovaavat toinen toistaan. (Kyrö 2008.)

3.3 Omaehtoinen yrittäjyys

Omaehtoinen yrittäjyys on yrittäjyyden vanhin muoto. Omaehtoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan yksilön sisäistä asennetta. Sitä voisi kutsua myös yksilön omaksi ke-

hittymiskertomukseksi, johon vaikuttavat hänen asenteensa, käyttäytymisensä ja tapansa toimia. Tähän kuuluu myös vastuu omasta työllistyvyydestä ja toimeentulosta, mutta ei yleensä yrityksen omistuksellisuus. Yrittäjyyden perustana on ollut aina vapaa, ainutlaatuinen yksilö, jolla on oikeus päättää oman elämänsä kulusta. Tämä ainutlaatuinen yksilö seuraa yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ottamalla sen tuomat haasteet vastaan. Kun yhteiskunnallisten muutosten kanssa tapahtuu samanaikaisesti muutoksia työelämässä, tällainen yksilö pyrkii löytämään muutoksista positiiviset seikat ja hyödyntämään niitä omassa organisaatiossaan ottaen huomioon omat ja työtiimensä vahvuudet. (Kyrö 2008.)

Tieteistä taloustieteet eivät anna meille paljon eväitä ymmärtää inhimillistä toimintaa. Siksi kasvatustieteet muodostavat hyvän perustan yrittäjämäisen toiminnan opettelemiselle. Yrittäjyyskasvatuksen nimestä voidaan jo päätellä, että se ilmentää monitieteistä pyrkimystä yhdistää yrittäjämäinen toiminta oppimisen kenttään. Yrittäjyyskasvatus sisältää kaikki kolme osa-aluetta eli sisäisen, omaehtoisen ja ulkoisen yrittäjyyden. (Kyrö 2008.)

3.4 Ulkoinen yrittäjyys

Ulkoinen yrittäminen on yrittäjän ammatissa toimimista ja oman liiketoiminnan harjoittamista. Tällöin kyseessä on oman yrityksen omistaminen ja johtaminen. Yrittäjän tehtäviin kuuluu paljon erilaisia toimintoja, esimerkiksi liikeidean suunnittelu, markkinointi, tavaroiden ja palvelujen tuotantoprosessin hallinta, talouden suunnittelu, kuten budjetointi, hinnoittelu ja rahoitus, henkilöstön johtaminen jne. Näiden merkitykset vaihtelevat yrityksen elinvaiheen, liikeidean luonteen, yrittäjän persoonallisuuden ym. tekijöiden mukaan. Kaikki yritykset ovat erilaisia, kahta täysin samanlaista yritystä ei ole. (Kyrö 2008.)

Yrittäjällä täytyy olla oikea asenne, tietoa ja taitoa. Tämä kolminaisuus tuo yrittäjälle taidon johtaa yritystään ja toimia yhteiskunnan muutosten melskeessä. Hyvän yrittäjän ominaisuuksia ovat pitkäjännitteisyys, tehokkuus, työhaluisuus, omatoimisuus, organisointikyky, epävarmuuden sietokyky, rohkeus, riskienottokyky, vastuunkantamisen kyky, luovuus jne. Huomaamme, että pelkällä asenteella ei pärjää, vaan tarvitaan tietoja ja taitoja, jotta itseluottamus säilyy. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 17-18.)

3.5 Yrittäjyyskasvatuksen tarpeen syntyminen

Perusilmiö ja -tapahtuma, johon kasvatuksen tutkimuksen olemassaolo perustuu, on inhimillinen kasvu ja kehitys. Sen tarkoituksena on edellytysten luominen ihmisen monipuoliselle kehitykselle ja kasvulle. Kasvatus on psykologisen määritelmän mukaan kasvattajan ja kasvatettavan vuorovaikutusta. Siinä on olennaista kasvuvirikkeiden tarjonta ja säätely, joiden avulla pyritään ohjaamaan kasvatettavan persoonallisuuden kehitystä. Kasvatukseen sisältyy myös koulutuksen ja opetuksen käsite. Oppiminen on siis elinikäistä, jolloin sekä kasvattaja että kasvatettava oppivat uusia asioita. (Antikainen 1998, 13.)

Kasvatus on sosiologisen määritelmän mukaan erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä erilaista. Kasvatus on vaihdellut eri maissa ja eri aikoina. Vaihteluun vaikuttavat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset vaihtelut. Kulttuurin sisältämät arvot, normit ja käytännöt ohjaavat kasvatusta. Kasvatukseen vaikuttavat siis yhteiskunnan asettamat vaatimukset ja painotukset. Yrittäjyyskasvatuksen syntyyn ovat vaikuttaneet myös useat eri asiat. (Antikainen 1998, 13-14.)

Euroopan Unionin tasolla ajateltuna yrittäjyyden edistäminen nähdään eräänä keskeisenä kilpailukyvyn ylläpitäjänä suhteessa Japaniin ja Yhdysvaltoihin. Uskotaan, että yrittäjyyden edistämällä kohennetaan myös työllisyyttä. Euroopan yhteisöjen komission vihreässä kirjassa sanotaan seuraavanlaisesti: ”koulutuksen olisi osaltaan edistettävä yrittäjyyttä luomalla oikeanlainen ajatustapa, vahvistamalla yrittäjätaitoja sekä luomalla tietoisuus yrittäjän uravaihtoehtoista.” Eurooppa tarvitsee lisää uusia ja menestyviä yrityksiä, jotka haluavat hyötyä markkinoiden avautumisesta ja ryhtyä luoviin ja innovatiivisiin liiketoimiin laajemmassa mitassa. (Utriainen 2006, 210.)

Suomen kansallisessa työllisyysohjelmassa yrittäjyys on yksi neljästä keskeisestä painopistealueesta. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää oppia näkemään yrittäjyys sekä itsenäisenä yrittäjänä toimimisena että ammatinvalinnan vaihtoehtona, jonka avulla pystytään vaikuttamaan myönteisesti jatkuvan murroksen hallintaan. Korostettaessa yrittäjyyden myönteistä asenneilmastoa koulujärjestelmän rooli nousee tärkeäksi. (Utriainen 2006, 210.)

Yrittäjyys on myös opetusministeriön yksi painopistealue, jossa painotetaan erityisesti yrittäjyysasenteen edistämistä koulutuksessa. Taloudellisen kasvun ja työllis-

syyden edistäjänä yrittäjyyden merkitys kasvaa, joten yrittäjämyönteiseen koulutukseen on paneuduttava. Aloitteellisuus ja yritteliäisyys lisäävät myös opiskelijoiden menestymistä yhteiskunnassa, jatko-opinnoissa ja työelämässä. Yrittäjyyden edistäminen edellyttää yrittäjyyskasvatuksen monipuolistamista ja laajentamista sekä yrittäjyyteen liittyvän koulutuksen vahvistamista. (Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2007, 37.)

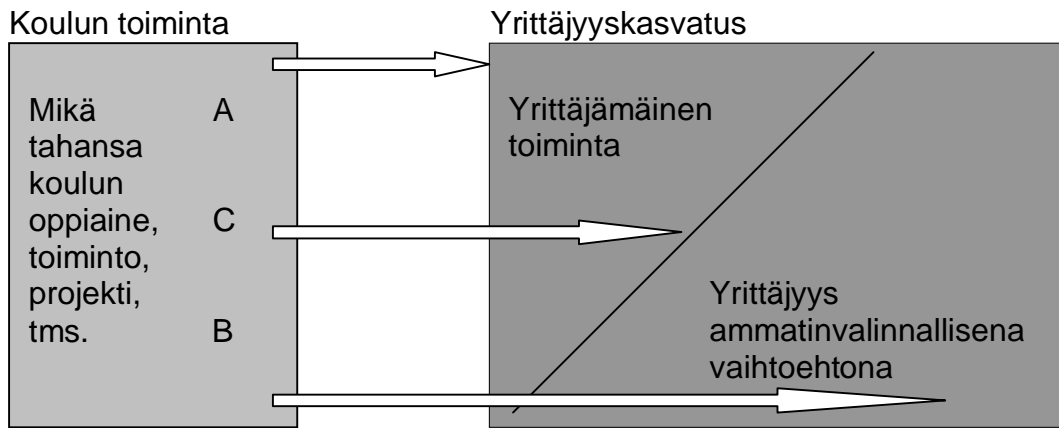
Opetusministeriön tavoitteena on yrittäjyyden toimenpideohjelman mukaan lisätä kansalaisten valmiuksia heidän halutessaan ryhtyä yrittäjiksi yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen keinoin sekä liiketoimintaosaamista vahvistamalla. Väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen, koulutuksen laadun kehittäminen tai koulujärjestelmän jatkuva kehittäminen ei ole mahdollista ilman korkeatasoista opetushenkilöstöä. Tämän vuoksi yrittäjyyden toimenpideohjelmassa yrittäjyyttä tuetaan vahvistamalla koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta, parantamalla opetushenkilöstön ja opinto-ohjaajien tietoja yrittäjyydestä sekä kehittämällä opetussisältöjä ja -menetelmiä. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004, 9.)

Opetusministeriön toimialalla yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen tavoitteet liittyvät kolmeen seuraavaan osa-alueeseen:

- 1) valtakunnallisesti ja alueellisesti myönteisen yrittäjyyskulttuurin ja asenneilma-
piirin kehittämiseen;
- 2) sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden, uuden yritystoiminnan käynnistämiseen ja in-
novaatiotoiminnan edistämiseen, ja
- 3) toimivien yrittäjien ja heidän yritystensä kehittämiseen sekä sukupolvenvaihdos-
ten tukemiseen. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004, 9.)

3.6 Yrittäjyys ja yrittäjämäinen opetus sekä toiminta yrittäjyyskasvatuksen taustalla

Pohdittaessa koulun yrittäjäkasvatuksen yrittäjyys-käsitettä siinä voidaan käyttää apuna Ristimäen luomaa graafista kuviota koulun yrittäjyyden opettamisen ja kasvattamisen alueista.

Kuvio 3. Koulun yrittäjyyskasvatukseen liittyvä toiminta (Ristimäki 2004, 26).

Kuviosta havainnollistuu yrittäjyyskasvatuksen toiminta-alue. Näin yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet voidaan jakaa karkeasti jaotellen kahteen osaan. Yrittäjyyskasvatuksen avulla on tarkoitus edistää oppilaiden yrittäjämäistä toimintaa ja toiseksi tuoda yrittäjyys esiin varteenotettavana ammatinvalinnaisena vaihtoehtona. (Ristimäki 2004, 26.)

Uusien opetussuunnitelmien mukaan yrittäjyys pitäisi integroida oppiaineisiin ja koulun kulttuuriin. Yrittäjyyskasvatus tulisi sisällyttää koulun kaikkiin oppiaineisiin, toimintoihin, erilaisiin projekteihin ja työssäoppimisjaksoon. Kuvion 3 mukaan tämä voisi olla toimintaa, jonka kautta pyritään vaikuttamaan eri tavoin oppilaiden yrittäjämäiseen toimintaan (kohta A). Yrittäjyyskasvatus voisi tällöin olla minkä tahansa oppiaineen tai toiminnan sisällä tapahtuvaa menetelmällistä yrittäjyyden edistämistä. Kohdassa B mietitään, miten eri oppiaineiden sisällä voitaisiin eri tavoin saada opiskelija yhteyteen ammatinvalinnaisessa mielessä. Voidaan ajatella, että tällöin olisi kyseessä esimerkiksi työssäoppimisjakso. Koulun toiminnassa voidaan ja pitäisikin edistää sekä yrittäjämäistä toimintaa että yrittäjyyden huomioon ottamista ammatinvalinnaisena kysymyksenä. Tätä kuviossa esittää kohta C. (Ristimäki 2004, 27.)

Miten yrittäjämäistä toimintaa voitaisiin koulussa edistää? Tässä vaiheessa palaamme uudestaan aiheeseen innovatiivisuus, riski ja sen hallinta sekä katalysaattori. Innovaation aiheena voivat olla uusi tuote tai palvelu, uusi raaka-aine, uudet markkinat sekä uusi projekti tai toimintatapa. Innovaatioita voi siis olla monenlaisia, ja pääasiassa ne liittyvät tai liitetään liiketoimintaan. Toisaalta ne voivat aivan hyvin liittyä mihin tahansa inhimillisen toiminnan alueisiin. Koulun toiminnassa olisi tärkeä pohtia, miten kaikenlaista innovatiivisuutta voidaan koulun ja sen oppilaiden

toiminnassa edistää. Innovatiivisuus liittyy siis itse yrittäjyyskasvatukseen. Yrittäjyyskasvatus voi tulla koulua koskeväksi innovaatioksi. Tämä edellyttää, että opettajat ja koulu tekevät siitä sellaisen. Opettajien täytyy itse tehdä kehitys- ja toteutustyötä, jotta yrittäjyyskasvatus voisi toteutua. (Ristimäki 2004, 27-29.)

Toinen yrittäjyyden funktioista on riski ja sen hallinta. Innovatiivisuuteen ja innovaatioiden toimeenpanoon liittyy innovaatioiden epäonnistumisen riski. Taloudellisen riskin lisäksi yrittäjydessä kohtaa psykologisen ja sosiaalisen riskin kentän. Taloudellinen riski liittyy yritystoiminnan harjoittamiseen. Jos liiketoiminta epäonnistuu tai päättyy vararikkoon, laukeavat taloudellisen riskin lisäksi myös psykologinen ja sosiaalinen riski. Psykologinen riski on yksilöön itseensä liittyvä ilmiö, jonka yrittäjä ottaa ryhtyessään yrittäjäksi. Epäonnistumisia kohdatessaan tämä vaikuttaa yrittäjän käsityksiin omista kyvyistä toimia yrittäjätaitoja vaativissa tehtävissä. Psykologisella riskillä on suora yhteys esimerkiksi henkilön itsetuntoon. Riski viittaa ulkoiseen yrittäjyyteen, mutta se voidaan liittää myös kaikkeen yrittäjämäiseen toimintaan. (Ristimäki 2004, 29-30.)

Sosiaalinen riski liittyy yksilön yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. Sosiaalisen riskin voidaan sanoa olevan kaksijakoinen. Epäonnistuessaan yrittäjä kohtaa yrittäjämäailman tuomat paineet sekä toisena sosiaalisen ympäristön osoittamat tunteet ja odotukset. Jokainen meistä kohtaa työelämässään muutosvastarinnan esittäessään uusia ajatuksiaan. Jo tällöin otamme jonkinasteisen riskin esittäessämme asiamme työyhteisölle. (Ristimäki 2004, 30.)

Yrittäjyyskasvatuksessa kaivataankin keinoja, miten psykologista ja sosiaalista riskiä voidaan hallita ja arvioida. Oppilaille tulisi luoda sellainen ilmapiiri, että he voisivat ottaa riskejä ja oppia hallitsemaan niitä. Vähintäänkin pitäisi auttaa oppilasta tiedostamaan riskien olemassaolo, jotta kukin voi ja osaa arvioida niitä oma kohtaisesti. Miten kouluissa voidaan hyödyntää tilanteita ja tarjota tilaisuuksia tämänkaltaiseen riskinottoon ja sen hallintaan? Sosiaalisen riskinoton tilanteita löytyy päivittäin, kun jatkuvasti kuljetaan osaamisen ja osaamattomuuden raja-alueella. Onnistumiset ja epäonnistumiset kuuluvat jokaisen opiskelijan päivään, koska ne ovat osa oppimisprosessia. Opettajan tehtävä on kannustaa ja mallintaa oppilaita. (Ristimäki 2004, 30-31.)

Kolmas yrittäjämäistä toimintaa kuvaava kokonaisuus on työskentelyn katalysaattorina toimiminen. Innovatiivisuus ei edellytä yrittäjältä sitä, että hän itse keksisi mitään. Kyse on siitä, miten asiat saadaan sujumaan. Tärkeää on saada työskentelyn edellyttämät eri osatekijät toimimaan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Yritystoiminnan sidosryhmiä ovat julkinen valta, johto, kilpailijat, asiakkaat, omistajat, rahoittajat, työntekijät sekä tavarantoimittajat. Yrittäjien tulee kyetä osallistumaan tässä sidosryhmien luomassa verkostossa. Koulussa vaaditaan myös verkostossa toimimista. Siellä eri sidosryhmiä ovat oppilaat, vanhemmat, opettajat, johto, harrastusseurat, eri oppilaitokset, työmarkkinat jne. Opettajien tehtävänä on sysätä tehtäviä eteenpäin, jotta oppilaat pääsisivät työskentelemään katalysaattoreina. Tämä onnistuu esimerkiksi erilaisia tilaisuuksia järjestämällä (muotinäytökset, juhlat, messut, vanhemmille virkistysilta jne.). (Ristimäkin 2004, 32-33.)

3.7 Opettajan roolin muuttuminen

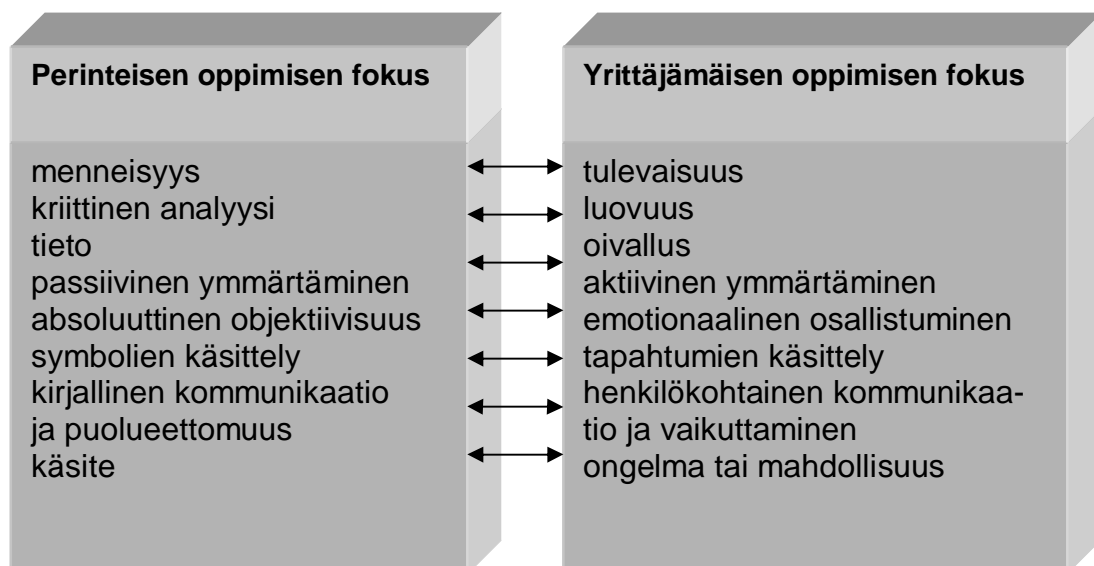
Yrittäjyyskasvatuksessa kysymys on pitkälti asian tiedostamisesta ja opetusmenetelmistä. Asioihin liittyvät hyvät tavoitteet liittyvät myös yrittäjämäiseen elämän- ja työasenteeseen, ja niillä on merkitystä sekä toimittaessa itsenäisenä yrittäjänä että työskenneltäessä toisen palveluksessa. Pedagogisesti ajateltuna opettajan tekemät opetusratkaisut ovat ratkaisevia yrittäjämäisten ominaisuuksien kehittymisen ja sisäistämisen kannalta. Opettajat voivat omalla esimerkillään, toiminnallaan ja ilmiänsullaan, tietoisesti tai tiedostamatta, muokata oppilaiden asenteita. Tiedetään, että lapsuus- ja nuoruusiässä omaksutut asenteet ovat perusta koko elämälle. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 16-17.)

Myös Ristimäki (2007, 41) on sitä mieltä, että yrittäjyyskasvatuksessa on suurelta osin kysymys siitä, miten opetus on menetelmällisesti järjestetty. Tarkoituksena olisi korostaa oppilaiden yrittäjämäistä käyttäytymistä eikä vähentää sitä. Haasteeksi muodostuukin, miten koulutyön paineissa ja opetussuunnitelmaan sisällytettyjen oppiaineksien puristuksessa kyetään tai uskalletaan käyttää oppilaan yrittäjyyttä tukevia menetelmiä. Opettajalta vaaditaan yrittäjämäistä riskejä sisältäviä otteita, innovatiivisuutta ja halua heittäytyä mukaan oppimisprosessiin. Yrittäjämäisessä oppimisprosessissa opettajasta tulee kanssaoppija. Tällöin opettajankin tulee sietää epävarmuuden ja epätietoisuuden tunnetta ja kyetä oppimaan mahdollisista vastoinkäymisistä. Opettaja luo omalla käyttäytymisen mallillaan oppilaille

kuvaa yrittäjyydestä ja siihen liittyvistä asioista. Opettajan positiivinen asenne yrittäjyyteen näkyy markkinatalouden, liike-elämän, liiketoiminnan, yritysten, yrittäjien ja työnteon kunnioituksessa. Jos yrittäjyyteen suhtautuu positiivisesti, se välittyy myös opetuksessa.

Yrittäjämäiselle pedagogiikalle ei ole toistaiseksi olemassa selkeää määritelmää, mutta sen voidaan lyhyesti sanoen tarkoittavan sellaisten kasvatuksellisten ja opetuksellisten lähestymistapojen soveltamista, joissa oppija nähdään itseohjautuvana, vapaana, luovana ja vastuullisena yksilönä. Tällöin oppiminen nähdään toiminnan kautta syntyvänä yksilöllisenä ja kollektiivisena prosessina. Oppiminen on monimuotoinen tapahtuma, ja sitä tapahtuu kaikkialla. Opettajalla on tärkeä rooli tässä oppimisprosessissa, koska hän auttaa oppijaa havainnoimaan ympäristöään ja luomaan mahdollisuuksia omalle toiminnalle. Opettajien tulisi siis antaa oppilaiden ottaa entistä suurempi rooli oppimisprosessissa ja valmiiden suunnitelmien sijaan rohkaista opiskelijoiden omaehtoista ja yhteisöllistä oppimista. (Peltonen 2007, 218-219.)

Yrittäjämäisessä oppimisessä koko opiskeluprosessi tulisi nähdä uudella tavalla. Gibb (1987) on luonut kuvion, jossa verrataan yrittäjämäistä oppimista suhteessa perinteiseen luokkaoppimiseen.

Kuvio 4. Yrittäjämäisen oppimisen kuvaus (Peltonen 2007, 220).

Jotta siis voidaan vahvistaa yrittäjämäistä toimintatapaa, tulee opetuksen ja koulutuksen olla sellaista, että se kehittää opiskelijoiden yrittäjämäistä käyttäytymistä ja luo pohjan mahdolliseen yrittäjyyteen. Epävarmuuden ja monimutkaisissa tilanteissa tarvittavien tietojen ja taitojen kehittäminen on yksi yrittäjyyskasvatuksen tehtävistä. Jotta tämä tavoite pääsisi toteutumaan, tulisi opettajien ensin itse ymmärtää ja sisäistää, mistä yrittäjyyskasvatuksessa on kyse. Vaikka oppijan aktiivisuutta ja itseohjautuvuutta korostetaan, se ei tarkoita, että opettajan rooli heikkenisi. Pikemminkin opettajalta vaaditaan yhä suurempaa ammattitaitoa ja kykyä toimia oppimisprosessin ohjaajana. Opettajat tarvitsevat siis yhä enemmän valmiuksia ja tukea opetuksen kehittämiseen, uudenlaisten toimintamallien kokeilemiseen ja riskinottamiseen. (Peltonen 2007, 220.)

Yrittäjyyskasvatus edellyttää opettajalta yrittäjyyden tuntemusta ja asennetason valmiuksia. Yrittäjyyskasvatuksen myötä halutaan lisätä oppilaiden yrittäjyysmyönteisyyttä ja yritystietoutta sekä vahvistaa yrittäjämäisiä ominaisuuksia, kuten luovuutta, joustavuutta, riskinottokykyä ja omatoimisuutta. (Ruskovaara 2007, 132.)

Asenteet voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuden tasoon: affektiiviseen, konatiiviseen ja kognitiiviseen. Kuviossa 5 esiintyy näihin tasoihin liittyviä asioita.

Affektiivinen	Konatiivinen	Kognitiivinen
Asenteen tunnepitoisuus.	Asenteen toimintavalmius.	Asenteen sisältö.
Intensiteettitekijä.	Käyttäytymisulottuvuus.	Tiedollinen osatekijä.
Positiiviset tai negatiiviset tunteet kohdetta kohtaan.	Toiminta ja käyttäytymisaikkeit.	Uskomukset, ideat, ajatukset.

Kuvio 5. Asenteiden ulottuvuudet (Ruskovaara 2007, 133).

Kognitiivinen on yleinen termi prosesseille, joiden avulla tunnistetaan ja saadaan informaatiota jostain tietystä kohteesta. Kognitiiviset rakenteet sisältävät havainnointia, tunnistamista, kuvittelemista, arviointia ja päättelyä. Affektiivinen on taas temperamentin ja tunteiden alue, joka kiinnittyy arvoihin ja asenteisiin. Se ilmenee tunneperäisenä, usein välittömänä ja tiedostamattomana reagoitina tiettyyn koh-

teeseen tai ajatukseen. Konatiivisessa rakenteessa on taas kyse motivaatiosta ja tahdosta, jotka liittyvät kiinteästi yksilön kehittymiseen. Kyse on tietoisesta pyrkimyksestä johonkin toimintaan. (Kyrö 2006, 102-103.)

Yrittäjyyskasvatuksen sisällöllisen painotuksen rakentuminen alkaa jo esi- ja alkuopetuksesta asennekasvatuksena. Peruskoulun myöhemmillä luokilla tulevat mukaan tiedot yrittäjyydestä, ja toisella asteella kehittyvät yrittäjyydessä tarvittavat taidot. Yrittäjämysteisyys ja yrittäjämäisten toimintatapojen siirtäminen oppilaille vaativat opettajalta aitoa yrittäjämysteistä asennetta, yrittäjyystietoja, omakohtaisia kokemuksia ja yrittäjyydessä tarvittavien taitojen tunnistamista. Opettajien asenteisiin voidaan vaikuttaa koulutuksen avulla, tarjoamalla oikeaa tietoa sekä opetussuunnitelmien koulu- ja kuntakohtaisilla painotuksilla. Myös sidosryhmissä ja opettajayhteisöissä olevat asenteet ovat tärkeässä asemassa. (Ruskovaara 2007, 133.)

Ruskovaaran (2007, 145) tutkimuksen mukaan koulutukseen osallistuneiden opettajien puheissa yrittäjyyskasvatus näyttöytyi positiivisena, kokonaisvaltaisena asennekasvatuksena kohti yrittäjämäistä oppijaa. Affektiivisella ja kognitiivisella tasolla yrittäjyyden sanotaan olevan tärkeä jokaisen ihmisen perustaito, jota tarvitaan elämän aikana. Konatiivisella tasolla yrittäjyyskasvatus on tekemistä ja oppilaan ohjaamista omatoimisen oppijan rooliin. Yrittäjyyskasvatus on myös työyhteisön kehittämisen väline. Myös työyhteisöä voidaan kehittää yrittäjämäisempään suuntaan ja kasvattaa opettajien sisäistä yrittämistä.

3.8 Oppimisympäristö ja yrittäjyyskasvatusta tukevat opetusmenetelmät

Omaehtoiseen yrittäjyyteen liittyy ominaisuuksia, jotka vahvistavat oppijan myönteistä asennetta elämään, ja toimintamuotoja, jotka vahvistavat oppilasta elinikäisenä oppijana selviytymään tässä yhteiskunnassa. Oppimisympäristön luomisessa on tärkeää, että ympäristö antaa oppijalle vastuuta ja vapautta, kannustaa oppimaan itse tekemällä, keksimällä, mahdollisuuksia havaitsemalla ja niihin tarttumalla, harkittuja riskejä ottamalla ja pitkäjänteisesti ponnistelemalla yhteistyössä toisten kanssa. Yrittäjyyskasvatukselle luonteenomaisessa avoimessa ja joustavassa oppimisympäristössä itseohjautuvuus, tavoitteellisuus ja päämäärätietoisuus ovat

tärkeitä, ja oppimisympäristön tehtävänä on myös kehittää niitä. (Lehtonen 2007, 201.)

Millaisia oppimisympäristöt voivat olla? Ranskalaisen yrittäjyyskasvatuksen mukaan on pyritty luomaan avoimia ja joustavia oppimisympäristöjä ja sitomaan oppiminen ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Opetuksessa on hyödynnetty *ongelmaperusteista pedagogiikkaa* (Problem Based Learning=PBL). Tällä on paljon yhteneväisyyttä saksalaiseen yrittäjäkasvatuksen traditioon. Oppimisen keskiössä ovat oppijoiden esittämät ongelmat ja kysymykset, joiden perusteella rakentuvat oppimisen tarpeet. Tarkoituksena on, ettei tietoa anneta valmiina, vaan oppijat etsivät sen itse. Keskeistä on tiedon soveltaminen käytäntöön, uuden luominen ja innovaatiot. PBL on edesauttanut omalta osaltaan innovatiivisten oppimisympäristöjen kehittelyä. Tavoitteena menetelmässä on opiskelijoiden aktivointi ja yrittäjämäinen toiminta. (Lehtonen 2007, 201.)

Omaehtoista yrittäjyyttä ja itseohjautuvuutta kehitettäessä tärkeää on erilaisten strategioiden käyttäminen oppimistilanteissa. Tavallisen lukemalla oppimisen lisäksi voidaan käyttää myös muita toimintatapoja, kuten kokemuksellista ja tutkivaa oppimista, oppimisen yhteistoiminnallisia menetelmiä, projektioppimista ja monipuolisia tietolähteitä. Tällöin koulunkäyntiin suhtaudutaan vastuullisesti, ja sitoutuminen on vahvaa. (Lehtonen 2007, 204.)

Yhteistoiminnallisuudessa on kyse opetuksellisesta yhteistoiminnasta ja ryhmätoiminnasta, joka voi olla teoreettista tai käytännöllistä. Opiskelijat kehittävät ja rakentavat oppimistaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja toimivat pienissä ryhmissä. Yhteistyö on oppilaiden välinen vuorovaikutusprosessi, jossa osanottajat pyrkivät ymmärtämään toisiaan ja etsimään vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ongelmiin. Yhteistoiminnallisessa opetuksessa kasvaa ihmisen kyky ilmaista itseään, vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot paranevat sekä oppimisen sisäistyminen edistyy. (Kauppila 2007, 155-158.)

Sahlbergin ja Sharan (2002,17) mukaan yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmiä ovat seuraavat: rakenteellinen lähestymistapa, tiimioppiminen ryhmässä, laskemaan, lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen, palapelitekniikka, yhdessä oppiminen, yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu, kompleksiopetus ja ryhmätutkimus. Opiskeltavan tehtävän luonteen ja opetustyönsä tavoitteiden mukaan opettaja voi käyttää erilaisia tekniikoita, joiden valinnassa hän ottaa huomioon myös opiskeli-

joiden iän ja kokemustaustan sekä omat mahdollisuutensa ja käytössä olevat resurssit.

Tutkiva oppiminen perustuu käsitykseen, että oppiminen ja uuden tiedon tuottaminen muistuttavat toisiaan. Tällöin opiskelu kannattaa organisoida samoilla periaatteilla kuin tutkimuksen tekeminen. Sekä tutkivaa oppimista että tutkimusta yhdistää se, että toiminnan lähtökohtana ovat ongelmat. Yrittäjyyskasvatuksesta puhuttaessa opiskelijan kohtaama ongelma voisi olla esimerkiksi liiketoimintasuunnitelmaan liittyvien haasteiden ratkaiseminen. Valmiin tiedon vastaanottamisen sijasta opiskelijaa ohjataan itse tuottamaan ja kehittämään tietoa. Keskeistä on myös se, että opiskelijat osallistuvat tiedon tuottamisen suunnitteluun ja määrittelyyn. (Vesalainen, Ristimäki, Luoto & Kohtamäki 2006, 65.)

Projektioppiminen on lähellä ongelmalähtöistä oppimista. Usein näitä käytetään yhdistettyinä ja puhutaan ongelmalähtöisestä projektioppimisesta. Projektioppiminen ei kuitenkaan aina ole ongelmalähtöistä. Projektiopiskelua on monenlaista, mutta usein sillä tarkoitetaan työmuotoa, jossa opiskelijat opiskelevat pitemmän ajan jonkin teeman parissa ja valmistavat konkreettisen tuotteen. Usein projektit toteutetaan pienryhmissä, mutta työhön voi sisältyä myös itsenäisiä työvaiheita. (Vesalainen ym. 2006, 65-66.)

Yrittäjyyttä voidaan edistää ammatillisessa koulutuksessa mm. *harjoitusyritysten* avulla. Näin opiskelijoiden tietämystä yritystoiminnasta ja yrittäjyydestä voidaan edistää. Harjoitusyritys-opetus on opetusmuoto, jossa yrittäjyyttä ja yritystoimintaa opetetaan todellisuuden mukaisessa harjoitusyritysoppimisympäristössä. Tällöin opiskelijat suunnittelevat ja perustavat ohjaajien ja työelämän asiantuntijoiden avustuksella oikealla tavalla toimivan harjoitusyrityksen, jossa ei käytetä oikeaa rahaa eikä oikeita tavaroita ja palveluita. Opiskelijat vastaavat yrityksen toiminnasta ja toimivat yrityksen eri tehtävissä. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimintapideohjelma 2004, 22.)

4 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN TOTEUTUS VAATETUSALALLA

Laissa ammatillisesta koulutuksesta määritellään ammatillisen koulutuksen tavoitteeksi antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäiseen ammatinharjoittamiseen. Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteita tutkittaessa löydetään tieto, että niissä yrittäjyys tarkoittaa sekä sisäistä että ulkoista yrittäjyyttä. Sisäinen yrittäjyys ilmenee yleensä yrittäjämäisenä laadukkaana ja asiakaslähtöisenä toimintana ja kuluttajaosaamisena. Ulkoisen yrittäjyyden tavoitteena on oman yrityksen perustamisessa tarvittavien tietojen ja taitojen kehittyminen. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004, 22.)

4.1 Kaikille aloille yhteiset painotukset ja ydinosaaminen

Yrittäjyys tuli ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmaan vuonna 1995, mutta ammatillinen koulutus sisälsi jo vuoden 1987 laissa tavoitteen perehdyttää opiskelijat yrittäjyyteen. Opetussuunnitelmissa pakollisiin opintoihin kuuluvat työssäoppiminen ja yrittäjyysopinnot edistävät työllistymistä ja antavat eväitä itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ryhtymiselle. Kaikille aloille on yhteisiä painotuksia, joiden tavoitteena on lisätä tarvittavaa ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia, jotta opiskelija pystyy seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. Koulutuksen tulee antaa opiskelijoille valmiuksia kansainvälisyyteen, kestävän kehityksen edistämiseen, teknologian ja tietotekniikan hyödyntämiseen, yrittäjyyteen, laadukkaaseen ja asiakaslähtöiseen toimintaan, kuluttajaosaamiseen sekä työsuojelusta ja terveydestä huolehtimiseen. (Leskinen 2000, 16; Vaatetusalan perustutkinto 2000, 10.)

Valtakunnallisen opetussuunnitelman yhteisissä painotuksissa yrittäjyydestä sanotaan seuraavasti: ”Yrittäjyyden kehittymisen tavoitteena tulee olla, että opiskelijasta kehittyy oma-aloitteinen, tunnollinen, rohkea, kekseliäs ja työtään arvostava työntekijä ja ammatinharjoittaja sekä yrittäjä.” (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 10.)

Yrittäjyyttä ajatellen yhteisten painotusten kaikki seitsemän osa-aluetta ovat yrittäjyydessä tärkeitä. Yrittäjä tai yritteliäs työntekijä on yleensä tekemisissä kansainvälisillä markkinoilla, jolloin hän toimii monikulttuurisessa ympäristössä. Kestävän kehityksen painopiste on nykyään tärkeä, jotta luontomme kestäisi kaiken kuormituksen. Ilman ajan tasalla olevaa teknologiaa ja tietotekniikkaa on nykyään vaikea tulla toimeen. Asiakassuhteet ovat yritystoiminnan lähtökohta, ilman niitä ei yleensä ole yritystäkään eikä työpaikkoja. Kuluttajaosaamisen avulla osataan toimia kuluttajana ja työntekijänä kansantaloutta edistävästi. Työsuojelun ja terveydestä huolehtimisen avulla saavutetaan turvallinen, terveellinen ja viihtyisä työympäristö, jota on ilo kehittää.

Koulutuksen tavoitteena on kaikilla toisen asteen aloilla myös yhteinen ydinosaaminen, joka sisältää oppimistaidot, ongelmanratkaisutaidot, vuorovaikutus- ja viestintätaidot, yhteistyötaidot sekä eettiset ja esteettiset taidot. Näistä löydetään vahvoja kytkentöjä yrittäjyyskasvatukseen ja sisäiseen yrittäjyyteen. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 11.)

4.2 Yrittäjyysopinnot

Yrittäjyysopinnoita on lisätty ja tullaan lisäämään ammatillisen toisen asteen tutkintoihin. Vuosina 2007 – 2010 päivitettäviin perustutkintoihin ammatillisiin opintoihin tai ammattitaitovaatimukseen tulee sisältymään yrittäjyysopinnoita (5opintoviikkoa), joka sovelletaan kullekin alalle.

Kinnusen (2007) luonnoksen mukaan ammattitaitovaatimuksien tavoitteena on, että opiskelija edistää toiminnallaan työssään ja työyhteisössään yritystoiminnan tuloksellisuutta, kehittää omia vahvuuksiaan tuottavaan toimintaan tai tuotteistaa omaa osaamistaan hyödyntäen työyhteisön asiantuntemusta sekä arvioi omia edellytyksiään toimia yrittäjänä ammattialallaan ja perehtyy alansa liiketoimintaan ja sen kehittymiseen.

Kinnunen (2007) on myös luonnostellut valinnaisiin opintoihin kuuluvaa yritystoiminnan (4opintoviikkoa) valinnaista. Siinä tavoitteena olisi, että opiskelija osaa kehittää esimerkiksi tuotetta, palvelua, toimintamallia tai liikeideaa. Tällöin hän osaa selvittää kehittämistarpeen tai tuotteistaa omaa osaamistaan. Hän osaa arvi-

oida kehittämistarvetta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun, työympäristön ja oman osaamisen perusteella. Hän toteuttaa kehittämishankkeen ja noudattaa toteutuksessaan tuloksellisen toiminnan periaatteita sekä ottaa huomioon toiminnan kustannusrakenteen ja oman työpanoksen vaikutuksen toiminnan tuloksellisuuteen.

Yrittäjyyspainotuksen lisääminen ilmenee myös siinä, että opetushallitus on hyväksynyt 13.2.2007 opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteisiin 20 opintoviikon laajuisen yrittäjyys- ja yritystoimintaosaamisen sekä työpaikkaohjaksi (2 opintoviikkoa) valmentautumisen valinnaiset, jotka sisältyvät kaikkien perustutkin-
tojen valinnaisiin ammatillisiin tai vapaasti valittaviin opintoihin. (M 5/011/2007)

Yrittäjyyden (10 opintoviikkoa) valinnaisessa keskeisiä sisältöjä ovat oman ja ryhmän osaamisen tuotteistaminen, perustettavan yrityksen tai yrityssimulaation toimintaedellytysten arviointi ja liikeidean täsmentäminen, yrityksen perustamista ja toimintaa tukevien palvelujen hyödyntäminen ja yhteistyö- tai partneriyrityksen hankinta, alustavan liiketoiminnan laatiminen, yrityksen tai yrityssimulaation perustaminen ja yritystoiminnan käynnistäminen, perustetussa yrityksessä tai yrityssi-
mulaatiossa toimiminen sekä toiminnan lopettaminen tai jatkaminen opiskelijan omana yrityksenä. (M 5/011/2007, 3-5.) Opetusmenetelmänä voi olla harjoitusyri-
tyys, Nuori Yrittäjyystoiminta, osuustoiminta jne.

Yritystoiminnan (10 opintoviikkoa) valinnaisessa keskeisiä sisältöjä ovat oman osaamisen ja toimialan analyysin tekeminen, liiketoimintamahdollisuuksien etsiminen, tunnistaminen ja arviointi, liikeidean valinta ja uuden yrityksen perustamiseen liittyvien asioiden valitseminen sekä kannattavan liiketoiminnan suunnittelu ja yrityksen perustaminen sekä lopettaminen. Keskeinen ajatus on, että opiskelija opiskelee ja näyttää osaamisensa kehittämällä omaa yritystä tai jatkaen omana yrityksenä ryhmässä kehitettyä yritystä. (M 5/011/2007, 7-9.) Opetusmenetelmänä voi olla esimerkiksi esihautomotoiminta.

4.3 Vaatetusala ja yrittäjämäinen toiminta

Vaatetusalan perustutkinnon opetussuunnitelmassa yhteisen osaamisalueen kuvauksessa todetaan, että yleistavoitteena ovat laaja-alaiset valmiudet toimia vaa-

tetusalan työntekijänä eri tehtävissä ateljeissa, pienyrityksissä tai teollisuudessa. Tutkinnon suorittaneella on oltava oma-aloitteisuutta, luovuutta, kekseliäisyyttä ja rohkeutta tehdä itsenäisiä ratkaisuja yrityksen työntekijänä ja näin omalla toiminnallaan edistää yrityksen kannattavuutta. Hänellä on oltava myös elinikäisen oppimisen edellyttämät taidot sekä halu ja motivaatio itsensä kehittämiseen. Tutkinnon suorittaneella on oltava taidot selviytyä joustavasti uusista, erilaisista tilanteista ja toimia innovatiivisesti ja uutta luovasti sekä taidot toimia ongelmaratkaisutilanteissa ympäristön odotukset huomioon ottaen. Hänen on arvostettava omaa ammattiaan ja oltava motivoitunut kehittämään itseään ja työtään. Hänellä on oltava taidot, jotka mahdollistavat työskentelyn myös sisustuksen, erikoisvaatetuksen tai kaavoituksen alueilla, ja hänellä on valmiudet ja kädentaidot, jotka vaaditaan yrityksen perustamiseen. Ammattitaitoon kuuluu myös yhteistyö muiden tekstiili- ja vaatetusalan sekä kauneudenhoitoalan ammattilaisten kanssa. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 12-13.)

Vaatetusalan perustutkinnon tavoitteista tulee hyvin esille, kuinka tarkoituksena on edistää opiskelijoiden sisäistä ja omaehtoista yrittäjyyttä, jotta opiskelijoilla on monenlaisia taitoja selvitä eteen tulevista haasteista. Koulutuksen yhteydessä, valinnaisilla opinnoilla, on mahdollisuus perehtyä myös ulkoiseen yrittäjyyteen, jos opiskelija haluaa tulevaisuudessa perustaa oman yrityksen. Vaatetusalan työntekijältä vaaditaan monenlaisia taitoja, jotta hän pystyy omalla toiminnallaan edistämään omaa ja työpaikan kehittymistä.

Kytettäessä yrittäjyyskasvatusta vaatetusalan opetuksen osa-alueisiin yrittäjyys voidaan ajatella ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapana, johon sisältyy erilaista tavoitteellista ja omavastuullista itsensä johtamista. Oppilaan kannalta ajateltuna yrittäjyyskasvatusta ei siis ole pelkästään erillinen oppiaine, vaan eri oppiaineiden sisällä olevaa asennekasvatusta ja vastuun antamista – valmiuksia, joita tarvitaan tulevaisuuden työelämässä. Tavoitteena on kytkeä eri oppiaineita toisiinsa, jolloin kokonaiskuvasta tulee selkeämpi.

4.3.1 Yhteiset pakolliset opinnot

Yhteisiä pakollisia opintoja ovat äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli, matematiikka, fysiikka ja kemia, yhteiskunta-, yritys- ja työelämäntieto, liikunta ja terveystieto sekä taide ja kulttuuri.

Äidinkielessä on tärkeää olla hallinnassa tiedon hallintataidot ja arviointi sekä vuorovaikutustaidot, työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen sekä kielen ja kulttuurin tunteminen. Yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta äidinkielen opetuksessa painottuvat puheviestintätilanteet, kuten puhelinasioiminen, keskustelut, neuvottelut, kokoukset, selostukset ja raportointi, kirjallisissa töissä painottuvat asiakaspalvelun edellyttämät asiakirjat, raportit, muistiot, kirjelmät ja opinnäytetyön kirjallinen osuus. Opiskelijan tulee osata opiskelu- ja työyhteisössä puhua ja toimia tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti yhteistyötilanteissa, kuten ryhmissä, tiimeissä ja asiakaspalvelutilanteissa. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 19-20.)

Toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opiskelussa on keskeisintä suullisen ja kirjallisen viestinnän ydinasioiden ymmärtäminen, kielen perusrakenteiden tunteminen ja käyttö, ymmärrettävän viestin tuottaminen suullisesti ja kirjallisesti, hyvien opiskelutaitojen omaksuminen ja elinikäinen oppiminen, yksityishenkilönä toimiminen kansainvälisessä maailmassa sekä työntekijänä toimiminen kansainvälisessä työyhteisössä. Vieraskielisen ammattikirjallisuuden tekstien, harjoitusten ja kielioopin opiskelun yhteydessä opiskelija kehittää neuvottelu- ja viestintätaitojaan sekä ongelmaratkaisukykyään. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 24-32.)

Matematiikan opiskelussa on tärkeää ammatissa esiintyvien matemaattisten tehtävien ratkaisu käyttäen hyväksi peruslaskutoimituksia, mallintamista ja geometriaa, tuloksen oikeellisuuden arvioimista, tilastojen ja taulukoiden tekemistä ja tulkin-taa sekä talousmatematiikkaa (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 33). Matematiikan opiskelu kasvattaa oppilaita tavoitteelliseen ja pitkäjännitteeseen työskentelyyn. Opiskelu vaatii huolellisuutta, kärsivällisyyttä ja yritteliäisyyttä. Yrittäjyyteen liittyviä aiheita voisivat olla esimerkiksi kaupankäyntiin, pankkimaailmaan ja vero-tukseen liittyvät asiat.

Ammattitaidon saavuttamiseksi ja työkyvyn ylläpitämiseksi tarvitaan *fysiikan ja kemian* osaamista. Vaatetusalan kannalta on tärkeää keskeisten kemiallisten ilmiöiden tunteminen ja huomioon ottaminen omassa työskentelyssään sekä vaate-

tusalalla käytettävien aineiden asianmukainen käyttö, säilytys ja hävittäminen. Fysiikan ja kemian opiskelu antaa valmiuksia tehdä arkipäivän valintoja esimerkiksi energian käyttöön, ympäristön suojeluun ja elinkaariajatteluun liittyvissä asioissa. Kemian tuloksia tulkittaessa opitaan tulkinta- ja esitystaitoja sekä suullisesti että kirjallisesti. (Vaatesalan perustutkinto 2000, 34-35.)

Opetussuunnitelmissa kaikille yhteisiin opintoihin kuuluu *yhteiskunta-, yritys- ja työelämä*tieto. Sen keskeistä sisältöä ovat muun muassa yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä sekä EU-kansalaisena toimiminen, kotitalouksien ja yritysten toiminnan vaikutus Suomen kansantalouteen sekä työyhteisön jäsenenä ja työmarkkinoiden menettelytapojen mukaan toimiminen. Tavoitteissa todetaan myös, että hänen on työllistyäkseen osattava esitellä osaamisensa työnantajille tai sidosryhmille ryhtyessään yrittäjäksi, jolloin hänen on osattava arvostaa ammattiaan ja ammattitaitoaan. (Vaatesalan perustutkinto 2000, 36-37.)

Liikunnan ja terveystiedon opetuksessa edistetään opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta, jotta terveyttä ylläpitävä ja edistävä toiminta työssä ja vapaa-aikana lisääntyisi. Tavoitteena on myös työperäisten riskitekijöiden ja tapaturmien ehkäiseminen. Oppilaslähtöisessä, toiminnallisessa ja osallistuvuutta tukevassa opetuksessa oppilaita kasvatetaan omatoimisuuteen, sitkeyteen, luovuuteen, yritteliäisyyteen sekä yhteistyötaitojen kehittämiseen. (Vaatesalan perustutkinto 2000, 35-37.)

Taiteen ja kulttuurin osuudessa opiskelijan tulee osallistua paikkakunnan tai kouluyhteisön taide-elämään ja kulttuuritapahtumiin. Samoin heidän tulee tutustua vaatesalan perinteeseen ja sen hyödyntämiseen. Kurssin tavoitteena on myös oman tuotoksen tekeminen ottaen huomioon ympäristön asettamat vaatimukset. (Vaatesalan perustutkinto 2000, 39-40.) Yrittäjyyskasvatus näkyy tässä itsenäisessä, pitkäjänteisessä, tavoitteellisessa ja vastuullisessa työskentelyssä omien ideoiden esiintuomisena ja luovuuden kehittämisenä. Opiskelijoiden tuotoksista voisi järjestää esimerkiksi taidenäyttelyn.

4.3.2 Vaatetusalan perusosaaminen

Vaatetusalan perustutkinnon perusosaamisessa tulee jo kytkeä yrittäjyyteen, kun yhtenä osa-alueena on asiakaspalvelu ja vaatetusalan toimialueeseen perehtyminen. Tällöin opiskelijat harjoittelevat asiakkaiden neuvomista ja opastamista ja luovat sidosryhmiä koulun sisällä ja ulkopuolella. Samoin he tutustuvat alan työtehtäviin ja tutustuvat vaatetusalan erilaisiin yritysmalleihin ja tuotantotapoihin. Opiskelijan tulee olla tietoinen alan toimintaympäristöjen muutoksista ja alan jatkuvasta kehityksestä. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 49.)

Perusosaamisen aikana opiskelija saa yhtenäisen kuvan vaatetusalan eri opetuksen osa-alueista. Voidaan ajatella, että näiden opintojen aikana opiskelija saa monipuolista alkutietoa vaatetusalasta, markkinoista ja tuotteista. Samalla he kasvattavat kyvykkyyttä tulla toimeen ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa, ja vastuuntunto kasvaa. Nämä piirteet ovat eduksi yrittäjämäiseen toimintaan pyrittäessä.

Perusosaaminen kuuluu vaatetusalan tutkinnon yhteisiin ammatillisiin opintoihin. Vaatetusalan koulutusohjelmista voi valmistua modistiksi, pukuompelijaksi, turkkuriksi tai vaatturiksi. Tässä työssäni tutkin pukuompelijoiden ja vaattureiden koulutusohjelmien ammatillisten aineiden sisältöjä etsien sieltä kytkeä yrittäjyyskasvatukseen.

4.3.3 Materiaalituntemus

Materiaalituntemus on yksi opetuksen osa-alueista. Opiskelijan on tunnettava tavallisimmat vaatetusalan materiaalit ja niiden ominaisuudet sekä osattava valita oikeat materiaalit ja lisätarvikkeet valmistettaviin tuotteisiin. Materiaalituntemuksessa käytetään erilaisia tekstiilien testausmenetelmiä, joiden perusteella opiskelija selvittää materiaalin alkuperän, kestävyuden jne. Opiskelijan on osattava valita käyttötarkoitukseen soveltuvat ja toisiinsa yhdistettävät materiaalit sekä osattava neuvoa asiakasta materiaalivalinnoissa. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 60.)

Materiaalituntemuksessa opiskelija pääsee vahvistamaan ongelmanratkaisutaitojaan sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan. Näiden taitojen kehittyminen on erittäin tärkeää tulevaa työelämää ajateltaessa. Materiaaleja tutkiessaan ja asiakasta neuvoessaan opiskelija saa itsevarmuutta ja ihmissuhdetaitoja. Materiaaleja

etsiessään hän voi olla yhteydessä materiaalien toimittajiin, jolloin tapahtuu sidosryhmien syntymistä.

4.3.4 Tuotesuunnittelu

Tuotesuunnittelussa opiskelija tutkii vartalotyyppejä ja pukeutumistyyliä. Hän tutustuu nykyaikaiseen suomalaiseen pukeutumisetikettiin ja osaa valita ja opastaa kuhunkin tilaisuuteen soveltuvat vaatteet ja asusteet. Opiskelijan on osattava tuottaa usealla tekniikalla kulloinkin tyyliin sopivia kuvia vaatteiden esittelyyn, markkinointiin ja valmistukseen. Hänen tulee osata suunnitella pukineita eri-ikäisille ja erilaisille vartalotyypeille sekä kuvata myös niiden materiaaleja. Hänen tulee ottaa huomioon valmistustekniikka ja materiaalin sopivuus jo tuotteen suunnitteluvaiheessa. Hänen on osattava ohjata asiakasta tämän valinnoissa. Asiakaspalvelutilanteessa hänen on pystyttävä piirtämään yksittäisiä pukineita ja kokonaisuuksia ottaen huomioon asiakkaan asettamat laatu- ja hintatavoitteet. Opiskelijan on ymmärrettävä ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa tekemiensä valintojen vaikutus tuotteen myyntihintaan. Opiskelijan tulee kehittää taitojaan ja seurata aktiivisesti uusimpia trendejä sekä muodin ja pukeutumisen kehitystä lehtien, tietoverkkojen, muiden alan julkaisujen ja messujen avulla. (Vaatealan perustutkinto 2000, 61-62.)

Yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa ajateltaessa vaateen elinkaari lähtee aina suunnittelusta. Hyvin suunnitellut, oikeanhintaiset ja oikeille markkinoille suunnatut tuotteet ovat kaiken alku. Vaatteita ei olisi ilman suunnittelua. Jo opintojen alkuvaiheessa opiskelijoiden on kehitettävä elinikäisen oppimisen taitoa, jotta he pysyisivät ajan hermolla tuotteiden suunnittelua ajateltaessa. Tuotesuunnittelussa kytkeytyvät hyvin toisiinsa eri ammatilliset osa-alueet. Näin opinnot eivät jää yksittäisiksi, vaan opiskelija saa hyvän kokonaiskuvan. Opiskelijalla kehittyy taito olla avoin ehdotuksille ja kritiikille, epävarmuuden sietokyky kasvaa, ja hänellä säilyy positiivinen haasteellisuuden halu. Tuotesuunnittelu on luovaa, innovatiivista toimintaa, jossa opiskelija saa kehittää sisäisen yrittäjyyden tarvitsemia piirteitä.

Luovat, kekseliäät ja innovatiiviset ihmiset osaavat kyseenalaistaa vallitsevan elämäntavan itsestänselvyyksiä. Siinä, missä vallitseviin totuuksiin sopeutuvat toistavat tottumuksia, vaihtoehtoisia ajattelutapoja etsivät luovat myös uusia toiminta-

tapoja ja -mahdollisuuksia. Heidän voikin ajatella olevan malliesimerkkejä yritteliäisyydestä.

4.3.5 Kaavoitus ja leikkuu

Kaavoituksen ja leikkuun osa-alueessa opiskelijan on hallittava peruskaavojen piirtäminen asiakkaan mitoilla sekä osattava kuositella peruskaavoista mallinmukaisia asusteita erityyppisille vartaloille. Kuositelussa on otettava huomioon puki-neen käyttötarkoitus, materiaalin käyttäytyminen ja valmistustavat. Opiskelijan on osattava muuttaa kaavaa asiakkaan mittojen ja muodin mukaan, ja hänen tulee ottaa huomioon asiakkaan toiveet. Hänen on osattava ehdottaa ja toteuttaa kaavoihin erilaisia mitoitus- ja malliratkaisuja. Hänen on osattava neuvotella asiakkaan kanssa valmistettavasta tuotteesta. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 62-63.)

Opiskelijan on osattava tehdä taloudelliset leikkuusuunnitelmat käyttäen apuna alan tietotekniikkaa. Hänen on osattava tehdä materiaalin menekki- ja hintalaskelmat. Opiskelijan on tunnettava teollisen leikkaamon toimintamallit ja jatkuva kehitys. Hänen on pystyttävä toimimaan työryhmän jäsenenä. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 62-63.)

Kaavoituksen ja leikkuun aikana opiskelija pääsee mahdollisesti kehittämään tiimityötaitojaan tai ainakin vuorovaikutustaitoja. Jos tuotteen suunnittelija ja leikkaaja ovat eri kuin kaavoittaja, hän saa kehittää yhteistyötaitojaan. Samalla kasvavat aloitteellisuus, sitoutuneisuus työhön, sinnikkyys ja päättäväisyys sekä itseluottamus. Tehtäessä yhteistyötä eri tahojen kanssa tarvitaan noita edellä mainittuja piirteitä sekä myös ystävällisyyttä ja tasapainoisuutta.

4.3.6 Muotoilu ja sovitus

Muotoilun ja sovituksen osa-alueessa opiskelijan on osattava muodostaa mallinmukainen kaava muotoilemalla, jolloin hänen tulee ymmärtää vartalon, kaavan ja muodon välinen yhteys. Opiskelijan on tunnistettava ja osattava korjata virheet kaavan muodossa. Asiakkaalle sovitettaessa hänen tulee analysoida asiakkaan vartalon piirteet ja osattava ottaa ne huomioon vaateen muodossa. Opiskelijan on

suoriuduttava sovitustilanteesta ja otettava huomioon asiakkaan toiveet. Hänen on pystyttävä luomaan asiakaspalvelutilanteessa hyvä vuorovaikutussuhde asiakkaan kanssa. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 64.)

Opiskelijan on ymmärrettävä hyvän kielitaidon merkitys asiakaspalvelutehtävissä, ja hänen on toimittava aktiivisesti kielitaitonsa kehittämiseksi. Hänen tulee olla valmis neuvomaan ja opastamaan asiakasta persoonallisen pukeutumistyylin löytämiseksi. Opiskelijan on ymmärrettävä liitännäispalvelujen merkitys mahdollisuutena erottua muista saman alan kilpailijoista, ja hänen on kyettävä seuraamaan alan jatkuvaa kehitystä. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 75.)

Sovitettaessa asiakkaalle opiskelija on hyvin lähellä asiakasta. Tällöin hänen tulee huomioida asiakasta, jolloin hänen havaintokykynsä ja yhteistyötaitonsa kasvavat. Opiskelija pääsee käyttämään kekseliäisyyttä ja vaikutuskykyään, ja keskustelussa hän osoittaa kypsyyttä ja tasapainoisuutta. Sovitus on tilanne, jossa opiskelijan tulee nopeasti keksiä vastauksia asiakkaan esittämiin kysymyksiin. Tällöin hän pääsee hiomaan sosiaalisen riskin tuomaa vastuuta.

4.3.7 Valmistus

Valmistuksessa opiskelijan on hallittava erilaiset perusrakenteet ja yksityiskohdat sekä osattava muuttaa niitä mallin ja asiakkaan toiveiden mukaan. Samalla hän ottaa huomioon valmistettavaan tuotteeseen tarkoituksenmukaiset materiaalit ja lisätarvikkeet. Opiskelijan on osattava valita laadullisesti ja teknisesti käyttökelpoisin työtapa ottaen huomioon materiaalin käyttäytyminen valmistuksessa käytettävien koneiden ja laitteiden tarpeen mukaan. Opiskelijan on osattava tulkita, valmistaa ja noudattaa tuotteiden valmistusohjeita ja tarvittaessa täydentää tekemiään suunnitelmia asiakkaan toivomusten mukaan tuotteiden valmistuksen aikana. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 64-65.)

Opiskelijan on pystyttävä tarvittaessa toimimaan tuotantosolussa, ja hänen on ymmärrettävä yksilö- ja tiimityön merkitys suhteessa sarjatuohtantoon. Hänen täytyy osata arvioida työtään valmistuksen eri vaiheissa. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 64-65.)

Opiskelijan on sisäistettävä yrittäjyyden perusajatus, joka näkyy hänen toiminnassaan, asiakaspalvelutilanteissa ja tuotteiden valmistuksessa. Hänen on ymmärrettävä kustannusten seurannan merkitys ja osattava toimia taloudellisesti ja vastuuntuntoisesti. Opiskelijan tulee osata käyttää yrittäjämäisesti omia valmiuksiaan, ja hänen on osattava tuoda esille oma osaamisensa ja työpanoksensa. Hänen tulee osata muodostaa käsitys omasta roolistaan ja vastuustaan organisaation toiminnassa. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 64-65.)

Valmistus on laaja ja aikaa vievä vaihe; tällöin opiskelija kohtaa useita haasteita, joiden selvittämisessä tarvitaan rohkeutta ja kekseliäisyyttä. Valmistuksen vaiheessa tulevat esille kaavoituksen ja leikkuun ammattitaito, jotka määrittävät valmistuksen helppouden ja täsmällisyyden. Valmistettaessa erilaisia vaatteita opiskelijoiden kyky oppia virheistä kehittyy, ja samalla heillä kasvavat täsmällisyyden ja perusteellisuuden taidot. Ammattitaidon kehittyessä myös tehokkuus ja itsetunto kasvavat. Myös nämä taidot edistävät yrittäjämäistä ajattelu- ja toimintatapaa.

On tärkeää, että jokapäiväisissä opetustilanteissa voidaan harjoitella yhteistyötaitoja, rohkaista itsenäisiin ratkaisuihin, etsiä vaihtoehtoisia toimintatapoja, innostaa tarttumaan haasteisiin ja opetellaan kohtaamaan pettymyksiä. Yrittäjäkasvatuksen yhtenä tavoitteena on itsetunnon ja -arvostuksen kasvattaminen. Jos opiskelija onnistuu tehtävissään pääsääntöisesti hyvin, hänen itsetuntonsa kasvaa. Myös pettymysten tuomaa riskinhallintaa on hyvä harjoitella. Onnistumisen kokemuksia tavoitteiden saavuttamisesta saavat ne, jotka osaavat asettaa itselleen realistisia tavoitteita.

4.3.8 Työssäoppiminen

Työssäoppimisen tulee olla tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua, jonka laajuus on vähintään 20 opintoviikkoa. Tavoitteena on, että opiskelija oppii työpäikällä osan tutkintoon kuuluvasta ammattitaidosta, joka on määritelty opetussuunnitelman perusteissa, ja saa yleisiä valmiuksia työelämää ja elinikäistä oppimista varten. Työssäoppiminen on suunniteltava yhdessä paikallisen työelämän edustajien kanssa, ja siinä on otettava huomioon alueelliset ja paikalliset työelämän tarpeet ja mahdollisuudet. (Vaatetusalan perustutkinto 2000, 97.)

Ammatinhallinnan kannalta työssäoppimisjaksojen tulee olla riittävän pitkiä ja monipuolisia. Opintojen alussa jaksot ovat lyhyempiä, mutta tietojen ja taitojen karttuessa pitempiä, jotta opiskelija saa tilaisuuden oppia kokonaisuuksia ja ottaa vastuuta työtehtävistään. Oppilaitoksessa päätetään, miten työssäoppiminen ja sen tavoitteet sijoitetaan opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Siinä osoitetaan, miten oppilaitoksessa ja työpaikoilla tapahtuva oppiminen täydentävät toisiaan tavoitteiden saavuttamiseksi. Oppilaitoksessa valmennetaan opiskelijaa työpaikkaa varten, ja hänelle annetaan mahdollisuus työssäoppimisjaksonkin aikana hankkia opintoihin liittyvää ammattitietoutta. Työpaikalla on kiinnitettävä huomiota ohjaukseen, valvontaan ja palautteen antamiseen. (Vaatesalan perustutkinto 2000, 97.)

Työssäoppimisen tavoitteena on

- lisätä koulutuksen työelämävastaavuutta
- lisätä opiskelumotivaatiota
- oppia erilaisissa oppimisympäristöissä
- kehittää vastuuntuntoa työstä ja opiskelusta
- kehittää vuorovaikutus- ja viestintätaitoja sekä yhteistyötaitoja
- tukea ammatillista kasvua ja syventää ammatillista osaamista
- edistää nuorten siirtymistä työmarkkinoille ja välitöntä työllistymistä
- helpottaa ammattitaitoisen työvoiman saantia yrityksiin
- lisätä tietoa työmarkkinoista
- tehdä tunnetuksi työelämän pelisääntöjä ja toimintatapoja
- mahdollistaa opettajien ja asiantuntijoiden vaihtoa
- ehkäistä syrjäytymistä
- vahvistaa ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuutta
- edistää elinikäistä oppimista. (Työssäoppimisen tietopalvelu 2008.)

Työssäoppimisjaksolla on siis tärkeä asema nuorten perehdyttämisessä yrittäjyyteen, yrittäjänä toimimiseen ja sen edellytyksiin. Ammatillisen koulutukseen kytkeytyvä työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näyttöjärjestelmä merkitsevät vahvaa tarvetta koulutuksen ja työelämän yhteiselle yrittäjyydelle, omaehtoiseen ammatilliseen osaamiseen panostamiselle, joka hyödyttää sekä koulutusta että työelämää. Ammatillinen koulutus avautuu yhä selkeämmin osaksi yhteiskuntaa, työelämää ja aluekehitystä. (Utriainen 2003, 69.)

Oppimistehtävien voidaan sanoa olevan koulun ääni työssäoppimisjaksolla. Oppimistehtävien tulee tarjota sopivasti haasteita ja vastuuta opiskelijalle, jotta hän motivoituisi niiden omaehtoiseen suorittamiseen. Oppimispäiväkirja on yleinen koulujen antama oppimistehtävä. Oppimispäiväkirja edesauttaa kokemusten reflektoinnin eli opiskelijan omakohtaisen tiedon tuottamiseen. Päiväkirjaa voidaan pitää empiirisenä tietona, jota voidaan myöhemmin muuntaa koulussa rationaaliseksi ja teoreettiseksi tiedoksi. Päiväkirja ja työssäoppimisen raportointi edistävät ammattialan kokonaiskuvan ja ammattialan idean hahmottamista ja ymmärtämistä. Tämän vuoksi molemmat ovat oppimistehtävinä tärkeitä työssäoppimisjaksoilla. (Uusitalo 2001, 147-148.)

4.4 Opiskelijoiden yrittäjämäisen asenteen ja toiminnan kehittäminen vaatetusosalalla

Sisäinen yrittäjyyskasvatus sisältyy varmasti jokaisen opettajan jokaiseen opintokokonaisuuteen ja -jaksoon sekä oppituntiin. Jokainen opettaja siis tietoisesti tai tiedostamattaan yrittäjäkasvattaa opiskelijoita, koska jokaisen ryhmän kanssa opiskellaan esimerkiksi työelämän pelisääntöjä, vastuunkantamista, aktiivisuutta, vuorovaikutus- ja ryhmätaitoja.

Vastuun kantaminen on joillakin opiskelijoilla hukassa. Heidän mielestään vastuu oppimisesta on jollakin muulla kuin heillä itsellään. Ajoittain jopa tuntuu, että osa opiskelijoista odottaa valmista pakettia, jonka opettaja on tehnyt, ja heille riittää se, että ottavat paketin vain käyttöön. Ryhmässä on myös opiskelijoita, joiden opinnot eivät etene samassa tahdissa muiden kanssa. Tällainen tilanne vaatii sekä opiskelijalta itseltään että muiltakin erilaisen opintopolun hyväksymistä. Jokaisella on oikeus opiskella omalla tavalla, omassa tahdissa, mutta vastuu on jokaisella opiskelijalla itsellään. Tämä vaatii opettajalta taitoa jakaantua useampaan eri opinvaiheeseen ja pysymään opiskelijoiden tehtävien tasalla.

Työelämässä sekä toisen palveluksessa että yrittäjänä tarvitaan aktiivista otetta työhön, innovatiivisuutta, riskienottokykyä, hyviä tai ainakin kohtuullisia vuorovaikutus- ja ryhmätaitoja sekä erilaisten ihmisten hyväksymistä ja heidän kanssaan toimeen tulemistä.

4.4.1 Ammatilliset aineet

Olen yhdessä Jyväskylän ammattiopiston vaatetusalan opettajien kanssa etsinyt opetustyöhön neuvoja, joiden avulla yrittäjyyskasvatusta, yrittäjämistä asennetta ja toimintaa voitaisiin lisätä opiskelijoille.

Materiaalituntemus

Etsiessään tuotteeseen oikeaa materiaalia tai materiaaliin oikeaa tuotetta opiskelija tutustuu eri hankintakanaviin vertailemalla sekä hankintakanavia että materiaaleja. Uusiin materiaaleihin ja lisätarvikkeisiin voi tutustua vieraillemalla messuilla (Suomessa ja ulkomailla) ja kiertelemällä eri kangaskaupoissa ja erikoisliikkeissä sekä kotiseudulla että koko maassa. Materiaalivalintojen yhteydessä opiskelijat oppivat itsenäisesti etsimään tuotteeseen ja materiaaliin sopivat lisätarvikkeet. Tämä on tärkeä vaihe tuotteen kokonaisuutta ajateltaessa. Miettiessään materiaalivaihtoehtoja opiskelija tekee materiaalitestejä ”näppituntumalla” ja suorittaa samalla kustannuslaskelmia parhaimman vaihtoehdon löytääkseen.

Valveutunut opiskelija haluaa tutustua tekstiilien ekologiseen tuottamiseen ja ottaa tuotteita tehdessään huomioon jo kestävä kehityksen tuotteen elinkaarta ajatellessaan. Ammattiosaamisen näytöissä opiskelija valmistaa asiakas- ja projektitehtävissä tuotteita, joissa hän osoittaa asiantuntijuutta materiaalituntemuksessa. Opiskelija oppii samalla perustelemaan käyttötarkoitukseen soveltuvat valintansa. Valittuihin materiaaleihin opiskelija laatii hoito-ohjeet ja osaa puhdistaa ja huoltaa tuotteita hoito-ohjeiden sekä materiaalien ja värien mukaan.

Materiaaleihin liittyviä asioita voidaan harjoitella yhdessä luokkana yritysvierailujen avulla ja erilaisia testejä tekemällä. Raaka-aineita ja käyttöominaisuuksia testattaessa opiskelija saa tuntuman erilaisiin materiaaleihin. Tarkoituksena olisi, että opiskelijoiden oma aktiivisuus lisääntyisi ja että he kiinnostuisivat asiasta ja osoittaisivat tervettä uteliaisuutta. Materiaaleihin voi tutustua vain aktiivisesti itse tekemällä ja kokemalla sekä testejä että tuotteita. Virheitä tekemällä oppii uutta ja tieto jää paremmin mieleen.

Raaka-aine- ja käyttöominaisuustestejä tehdessään opiskelijan ongelmanratkaisutaidot kehittyvät. Opiskelijan oppiessa perustelemaan valintojensa vaikutuksista hänen kirjalliset ja sanalliset taitonsa vahvistuvat. Hänen suostellessaan asiakkaalle materiaaleja hänen vuorovaikutustaitonsa kehittyvät. Kaikki nämä ominaisuudet ovat tärkeitä työelämään siirryttäessä.

Tuotesuunnittelu

Tuotesuunnittelussa tärkeintä on luovuuden herättely, herääminen ja antaa mennä -tunne. Tällöin innovatiivisuus pääsee valloilleen. Tuotesuunnittelu-tehtäviä ajateltaessa tärkeää on kulkea ”tutkat ulkona”, jotta hyviä ja käyttökelpoisia ideoita saisi mahdollisimman monesta lähteestä. Muotia tulisi seurata messuilla, lehdistä, kaduilla jne. Tuotesuunnittelu on hyvä kytkeä erilaisiin projekteihin. Tällöin opiskelija pääsee esittelemään tuotteitaan ulkopuoliselle toimeksiantajalle, jolloin hän saa kokea oman tuotoksen markkinointia. Jo tuotesuunnittelun aikana on hyvä ottaa huomioon tuotteen valmistukseen liittyvät kustannukset. Näin tuote nähdään kokonaisuutena, ja kustannukset ylittävät riskit pienenevät ja taloudellinen ajattelu kasvaa.

Opiskelijan päästessä keskustelemaan toimeksiantajan ja muiden opiskelijoiden kanssa toimeksiantoon parhaiten sopivasta vaihtoehdosta hänen vuorovaikutustaitonsa kasvavat. Vuorovaikutustaidot ovat työelämän menestystekijöitä. Toisen ihmisen aito kuunteleminen, hänen mielipiteidensä kunnioittaminen ja omien mielipiteiden perusteleminen ovat taitoja, joiden opiskelua täytyy yrittäjyyskasvatukseenkin sisällyttää.

Tuotesuunnittelussa on hyvä opetella suunnittelemaan mallistoja tai tuoteperheitä, vaikka valmistettaisiin vain yksi tuote. Kokonaisuuden suunnittelussa kehitty taito, jonka avulla asiakkaalle saa suunniteltua koko asukokonaisuuden yhden tuotteen sijasta. Suunniteltaessa tuotteita suoraan asiakkaalle opiskelijalla kehittyvät mallinsuunnittelutaito, pukeutumistyylien tunnistaminen, ongelmaratkaisutaidot, vuorovaikutus- ja viestintätaidot, yhteistyötaidot, ja hänelle kehitty lisäksi laadukas ja asiakaslähtöinen toimintatapa.

Teknologiaa ja tietotekniikkaa opiskelija pääsee hyödyntämään suunnitellessaan tuotteita ja mallistoja tietotekniikkaa hyväksi käyttäen. Tietotekniikan

avulla saa selvän ja siistin kokonaisuuden esitettyä asiakkaalle. Työskennellessään hän kehittää pitkäjänteisyyttään ja aktiivisuuttaan.

Kaavoitus ja leikkuu

Kaavoituksessa itsensä kehittämisen kannalta on tärkeää oppia käyttämään alan lehtiä hyväksi. Itsenäisiä kaavakokeiluja olisi hyvä harrastaa, koska niitä osaisi tarvittaessa soveltaa asiakkaille sopiviksi. Kaavoituksen aikana opiskelija pääsee harjoittamaan pitkäjänteisyyttä ja taloudellisuutta. Kaavoitusta tehtäessä opiskelija pääsee hahmottamaan siihen vaikuttavia riippuvuussuhteita, kuten asiakkaan muotojen vaikutuksia sekä tuotesuunnittelun ja materiaalin asettamia haasteita.

Kaavoituksessa olisi hyvä vertailla yksittäistuotantoon ja sarjatuotantoon liittyviä asioita. Tuotteita ei kaavoiteta ja leikata samalla lailla molemmissa tapauksissa. Näin opiskelijat pääsevät näkemään, mitä eroa on pienten ompelimoiden ja tehdastyön välillä, kun tuotteen asiakaskuntana on joko yksi asiakas tai suurempi asiakaskunta.

Leikkuussa on tärkeää ottaa huomioon taloudellisuus. Taloudellisen leikkusuunnitelman ja tehokkaan ajankäytön opetteleminen säästävät työelämässä paljon rahaa. Nämä taidot on hyvä opetella jo opiskelujen aikana. Materiaalin leikkuun aikana opiskelija pääsee harjoittamaan riskinottokykyä. Aina on pieni epävarmuuden siemen, onko kaikki oikein ja onko unohtunut jotain. Tämä epävarmuuden sietokyvyn kasvattaminen on hyvää harjoitusta työelämää varten.

Työskennellessään opiskelija kehittää monipuolisesti oppimistaitojaan ja arvioi itseään perustelemalla valintojansa. Hän on myös kannustava, yhteistyökykyinen ja oikeudenmukainen.

Muotoilu ja sovitus

Muotoilussa opiskelija pääsee kehittämään innovatiivisuutta ja luovuutta tuottaessaan muotoilemalla uuden tuotteen. Luovuuden maailmaan pääsee esi-

merkiksi muotoilemalla erilaisia fantasiamalleja nukeille. Näistä on hyvä lähteä tuottamaan tuote ihan loppuun asti. Asiakkaallekin on toisinaan helpompaa hahmottaa tuotteen idea, kun hän näkee sen muotoiltuna.

Sovituksissa opiskelija pääsee kohtaamaan erilaisia asiakkaita. Erilaisten ihmisten kohtaamista ja ymmärtämistä on hyvä opiskella jo koulussa, ja vielä syvemmin siihen pääsee perehtymään työssäoppimispaikoilla. Sovitustilanteissa opiskelija oppii ottamaan asiakkaan huomioon yksilönä ja hänen käyttäytymisensä kehittyä. Sovituksissa on hyvä ottaa huomioon myös tehokkuus, jotta yhteen sovitukseen ei mene liian paljon aikaa.

Opiskelija on ripeä, aktiivinen ja oma-aloitteinen asiakaspalvelutilanteessa. Hän tulkitsee, kyselee ja toteuttaa johdonmukaisesti asiakkaan toiveita. Asiakkaan tyylin tulkitseminen näkyy oikeina valintoina. Koulutuksen aikana on hyvä perehtyä asiakaspalvelutilanteisiin. Erilaisia asiakaspalvelutilanteita luomalla opiskelijan varmuus lisääntyy, ja hän kohtaa vaikeatkin tilanteet työelämässä omatoimisesti ja varmasti. Luonteva ja miellyttävä asiakaspalvelutilanne tuo asiakkaan uudestaan yritykseen, ja hänestä tulee usein asioiva kanta-asiakas.

Valmistus

Opiskelija voi itsensä kehittämisen avuksi tutkia liikkeissä olevia valmisvaatteita, jotta hän pystyy valmistaessaan tuotetta valitsemaan tehokkaimman ja taloudellisimman työtavan. Tuotteet voivat päällepäin näyttää samalta, vaikka valmistukseen on käytetty helpompaa ja nopeampaa työtapaa. Ajankäytön hallinta on tuotannossa yksi hintaan vaikuttavista tekijöistä. Tuotteen laadun on kuitenkin pysyttävä hallinnassa. Ammattitaidon kehittyessä myös tehokkuus ja itsetunto kasvavat. Yrittäjämäisessä toimintatavassa näitä asioita on hyvä kehittää.

Valmistuksen alueeseen tutustuttaessa opiskelijoiden kanssa voidaan vieraila erilaisissa yrityksissä. Pienet ateljeetyyppiset ompelimot antavat ihan erilaisen kuvan kuin isommat tehtaat. Isojen tehtaiden määrä on Suomessa runsaasti vähentynyt, joten työpaikkoja teollisuudessa ei juuri ole. Siksi yrittä-

jämäisen ajattelu- ja toimintatavan lisääminen on erittäin tärkeää vaate-
tusalalla, koska suurin osa työpaikoista tulee omien yritysten kautta.

Sarjatöitä valmistettaessa opiskelijat pääsevät parantamaan yhteistyö- ja
vuorovaikutustaitojaan. Alussa on hyvä sopia yhteiset pelisäännöt, jotta val-
mistusprosessi etenee joustavasti. Sarjatöitä tehtäessä voidaan laskea, oliko
toiminta kannattavaa ja olisiko tuotannolla ansaittu elatus. Näin opiskelijat
saavat kuvan oikeasta toiminnasta. He huomaavat, miten myöhästymiset,
poissaolot ja muut hukkaminuutit tulevat maksamaan. Minkä hintaiseksi tuo-
te oikeasti tulisi heidän toiminnallaan?

Isomman ryhmän yhteistyö ei aina ole helppoa, joten opettaja voi joutua so-
vittelijan rooliin. Töiden valmistuttua voidaan yhdessä kerrata, mitä ongelmia
oli, miten ne hoidettiin ja miten ne olisi pitänyt hoitaa. Virheiden ja ongelmien
kautta oppiminen on tehokasta. Jokaisesta työstä voi oppia joko itse teke-
mällä tai kuuntelemalla toisten kommentteja asiasta.

Projektit ja muut yhteistyöt

Eri toimeksiantajille tehdyt projektit tuovat opiskelijan keskelle vipinää. Pro-
jekteissa voidaan kytkeä kaikki ammattiaineet yhteen ja tarvittaessa hyödyn-
tää myös yhteisten aineiden oppeja. Projekteissa on yleensä ulkopuolinen
toimeksiantaja, joka asettaa tuotteelle kriteerit ja aikataulun. Tältä pohjalta
lähdetään yhdessä koko luokkana pohtimaan toimintatapaa. Yhteisten kes-
kustelujen kautta jokaisen työnkuva ja odotukset selkiytyvät.

Yleensä tuotetaan aluksi toimeksiantajalle erilaisilla tekniikoilla kuvia erilai-
sista tuotevaihtoehdoista. Hänen kanssaan valitaan hänen tarpeitaan vas-
taavat tuotteet ja tuotteiden materiaalit. Kaavoituksen, leikkuun ja ompelun
avulla tuotetaan mallikappale, jonka hyväksymisen jälkeen lähdetään valmis-
tukseen liittyvään prosessiin. Opiskelija saa selvän kuvan vaatteen valmis-
tuksesta tällaisten projektien avulla. Laadittu aikataulu pitää toiminnan te-
hokkaana, ja jokainen ottaa vastuun omasta osa-alueestaan.

Projektit voivat olla myös muotinäytöksiä kauppakeskuksiin, kouluihin, kan-
gaskaappoihin jne. Ne voivat olla myös suunnattua toimintaa tai tuotetta lap-

sille tai vanhuksille. Projekteissa voi tehdä lisäksi yhteistyötä työkeskusten kanssa, jolloin opiskelijat pääsisivät yhteyteen erilaisten oppijoiden kanssa. Projektit voivat olla joko isoja tai pieniä. Tärkeintä on, että projekteissa kehittyvät opiskelijoiden aktiivisuus, innovatiivisuus, riskienottokyky, ongelmanratkaisutaito, vuorovaikutus- ja ryhmätaidot. Nämä asiat ovat yrittäjyyskasvatuksen tärkeimpiä elementtejä.

Yrittäjyyskasvatuksen toteuttamista arkityössä voidaan tukea myös oppilas-yrittäjä haastatteluilla, luokkien ja koulujen välisillä projekteilla, messuilla ja erilaisilla tapahtumilla yrittäjien kanssa, markkinoilla, yrityskäynneillä, opiskelijoiden ja opettajien työelämään tutustumisjaksoilla, opintomatkoilla, perinteisillä ryhmätöillä, tiimitöillä, roolipeleillä, työpajoilla, teemapäivillä, valinnaiskursseilla, yrittäjyyskursseilla, esitelmillä, yrityspeleillä, pienimuotoisilla yritystoiminnoilla, alihankinnoilla jne.

4.4.2 Työssäoppiminen ja opinnäytetyöt

Työssäoppiminen

Työssäoppimisjaksoilla on tavoitteena saada monipuolinen kuva työmarkkinoista. Siksi olisi hyvä olla jokainen harjoittelujakso eri paikassa, jotta saisi mahdollisimman laajan näkemyksen alasta. Jokaisella työpaikalla on omat tapansa toimia. Hyvästä tavoista olisi hyvä laatia mahdollisimman kattava ja monipuolinen toimintapaketti opiskelijalle itselleen. Hyvän yrittäjän malli kannattaa sisäistää!

Opiskelijoiden yrittäjämäisen asenteen kasvattamiseksi ja löytämiseksi olen laatinut lomakkeen (liitteessä 1), jonka avulla he voivat perehtyä yrittämiseen ja etsiä yrittäjän ainesta itsestään. Lomakkeen kysymysten avulla opiskelijat pääsevät tutustumaan työssäoppimispaikoissaan yrittäjän kokemuksiin yrittäjyydestä, yrittäjämäisiin ominaisuuksiin, omaan sisäiseen yrittäjyyteen, yrityksen perustietoihin sekä yrityksen liiketoiminnan käytäntöihin.

Tavoitteena olisi herätellä opiskelijan kiinnostusta yritystoimintaa kohtaan, jotta hän jo opiskelujen aikana huomaisi olevansa kiinnostunut yrittäjyydestä. Kiinnostuksen herättyä hänellä on mahdollisuus vapaavalintaisten opintojen

kautta ottaa jopa 25 opintoviikon verran yrittäjyyteen liittyviä opintoja. Opintojen aikana hänellä on mahdollisuus perustaa pienryhmässä yritys Nuori yrittäjyys -toiminnan kautta.

Työssäoppimisjakson jälkeen tai opiskelujen edetessä opiskelijoissa on mahdollista tapahtua seuraavia muutoksia: aktivoituminen, asenteiden muutokset omaa työtä kohtaan, vastuu omasta opiskelusta, rohkeus uusien menetelmien käyttöönottoon, kiinnostuminen erilaisista yrityksistä ja kiinnostus yrittäjyyspainotteisiin opetusmenetelmiin. Tällöin voitaisiin sanoa, että heille on herännyt yrittäjämäinen suhtautuminen omaan opiskeluun ja elämään.

Opinnäytetyöt

Yksi yrittäjyyskasvatuksen tapa voisi olla opinnäytetöiden kohdentaminen yrityksiin, yritystoimintaan ja työpaikkoihin. Tästä hyötyisivät opiskelijoiden lisäksi myös työpaikat asiakkaineen. Opiskelija saa mahdollisuuden soveltaa oppimiaan taitoja käytännön työtilanteisiin. Samalla hän saa hyvää harjoitusta esimerkiksi yhteistyötaitojen kohentamiseen, oma-aloitteisuuden lisäämiseen ja ongelmanratkaisutaitoihin.

Opinnäyteyhteistyön kautta hän voi solmia suhteita työelämään ja näin mahdollisesti jopa saada työpaikan. Yritykset ja työpaikat voivat saada tällaisesta yhteistyöstä uutta tietoa ja uusia käytänteitä työhönsä, ja tätä kautta myös asiakkaat hyötyvät niistä.

5 YHTEENVETOA

Seuraavaan taulukkoon on poimittu vaatetusalan ammatillisten aineiden yrittäjämäisiä toimintoja, joita kehittämällä voidaan tuoda opiskelijalta esille yrittäjämäisiä ominaisuuksia. Näitä ominaisuuksia opiskelija voi hyödyntää työelämässä joko toisen palveluksessa tai itsenäisenä yrittäjänä. Opettajan tehtävänä on opastaa ja ohjata opiskelijaa vahvistamaan ammattitaitoaan.

	Materiaalituntemus	Tuotesuunnittelu	Kaavoitus ja leikkaus	Muotoilu ja sovitus	Valmistus	Projektit
Yrittäjämäinen toiminta	raaka-aineiden ja materiaalien tunnistaminen, testausmenetelmien käyttäminen, oikeiden materiaalien valitseminen tuotteeseen, hankintakanaviin tutustuminen, kustannusten huomioiminen, hoito-ohjeiden laatiminen, materiaalien oikea huoltaminen	tuotteiden ja mallikokonaisuuksien suunnittelu erilaisten asiakkaille, piirrosten tuottaminen erilaisilla tekniikoilla, ”tutkat ulkona” kulkeminen, omien suunnitelmien esittäminen asiakkaalle, tietotekniikan hyödyntäminen suunnittelussa, luovasti ja innovatiivisesti toimiminen	kaavojen piirtäminen asiakkaan mitoilla, kaavojen kuositteleminen erilaisille vartaloille, käyttötarkoituksen, materiaalin ja valmistustapojen huomioon ottaminen, taloudellisuuden huomioiminen leikkausuunnitelmissa, itsenäisten kaavakokeilujen tekeminen, kokonaisuuden ymmärtäminen	kaavan, mallin ja muodon välisen suhteen ymmärtäminen ja hyödyntäminen, erilaisten ihmisten huomioiminen, innovatiivisuuden ja luovuuden käyttäminen, ripeän ja asiantuntevan asiakaspalvelun kehittäminen, uusien asioiden oppimisesta kiinnostunut	perusrakenteiden ja yksityiskohtien hallitseminen, asiakkaan toiveiden huomioiminen, valmistusprosessiin hallitseminen, sarjatoiden hallitseminen, oman osaamisen ja työpanoksen esille tuominen, valmisvaatteiden tutkiminen omalla ajalla, erilaisten tuotteiden valmistaminen	ammatillisten aineiden yhdistäminen, kokonaisuuden ymmärtäminen, opiskelijoiden vahvuuksien ymmärtäminen ja hyödyntäminen, yhteistyöverkkojen kasvattaminen, aikataulujen toteuttaminen ja niissä pysyminen

Opiskelijassa vahvistuvat ominaisuudet	ongelmanratkaisutaidot, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, aktiivisuus, kirjalliset ja suulliset taidot, ekologinen ajattelukyky	innovatiivisuus, luovuus, epävarmuuden sietokyky, vuorovaikutus- ja viestintätaidot, pitkäjänteisyys	neuvottelutaidot, tiimityötaidot, itseluottamus, sinnikkyys, pitkäjänteisyys, riskinottokyky	havainnointitaito, vuorovaikutustaidot, yhteistyötaidot, luovuus, ongelmanratkaisutaidot	kyky oppia virheistä, tehokkuus, itsetunto, ajankäytön hallinta, ongelmanratkaisutaidot, riskinottokyky, yhteistyötaidot	aktiivisuus, innovatiivisuus, riskienottokyky, omatoimisuus, ongelmanratkaisutaidot, vuorovaikutus- ja ryhmätaidot
Opettajan rooli	opettaja, ohjaaja, kanssaoppija	ohjaaja, innostaja, kanssaoppija	opettaja, ohjaaja, ajanhermolla pysyvä	opettaja, ohjaaja, innostaja	ohjaaja, kannustaja, alanammattilainen	ohjaaja, kannustaja, sovittelija, kanssaoppija
Opiskelupaikka, -tapahtuma tai apuvälineet	luokka, testauslaboratorio, työssäoppimispaikka, kangaskaupat, yritykset, pesulat, messut, markkinat	luokka, tietokone luokka, työssäoppimispaikka, lehdet, tietoverkko, alan julkaisut, messut, kadulla liikkuesa	luokka, työssäoppimispaikka, tietokone luokka, lehdet, alan julkaisut	luokka, sovitushuone, työssäoppimispaikka, koti	luokka, työssäoppimispaikka, ompelimot, tehtaat, liikkeet, koti, alan julkaisut	yhteistyö eri oppilaitosten ja yritysten kanssa, muotinäytökset, messut, markkinointikanavat

TAULUKKO 1. Yhteenvetoa opiskelijan yrittäjämäisen toiminnan edistämiseksi

6 LOPPUPOHDINTAA AIHEESTA

Kehittämishanke lähtee liikkeelle perehtymällä yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen. Tämä teoriaosuus aukaisi minulle yrittäjyyskasvatuksen merkityksen jokaisen ihmisen elämässä. Pysyäkseen kilpailukykyisenä työmarkkinoilla jokaisen opiskelijan tulisi jo opintojen aikana sisäistää yrittäjämäiseen käytökseen vaikuttavia asioita. Jotta opiskelijat saataisiin toimimaan yrittäjämäisesti, avainasemassa ovat opettajat ja heidän tapansa opettaa.

Opettajan ohjauksen määrä yrittäjyyskasvatusta mietittäessä ei tule vähemään, vaan lisääntymään, koska häneltä vaaditaan yhä suurempaa ammattitaitoa ja kykyä toimia oppimisprosessin ohjaajana. Ei ole tarkoitus, että opettaja väistyy taka-alalle ja olettaa, että opiskelijat yrittävät tehdä työnsä valmiiksi. Opettajalta vaaditaan yrittäjämäisiä riskejä sisältäviä otteita, innovatiivisuutta ja halua heittäytyä mukaan oppimisprosessiin. Opettaja näyttää käyttäytymisellään mallia opiskelijoille. Opettajan tehtävä on auttaa opiskelijaa havainnoimaan ympäristöään ja luomaan mahdollisuuksia toiminnalle.

Oppimisympäristöä luotaessa on tärkeää antaa opiskelijalle vapautta ja vastuuta, kannustaa oppimaan itse tekemällä, keksimällä, mahdollisuuksia havaitsemalla ja niihin tarttumalla, harkittuja riskejä ottamalla ja ponnistelemalla pitkäjänteisesti yhteistyössä toisten kanssa. Isossa luokassa on vaativaa ottaa huomioon eri tavalla oppivien opiskelijoiden tarpeet ja toiveet. Opettajan tehtävä ei ole nykyään helppoa, koska hänen tulee pystyä taipumaan erilaisiin oppimistilanteisiin.

Kehittämishankkeeni perimmäinen tehtävä ja tarkoitus oli tutkia vaatetusalan perustutkinnon opetussuunnitelmaa löytääkseni sieltä yrittäjyyskasvatukseen liittyviä asioita. Samalla tehtäväni oli etsiä opettajille työkaluja yrittäjyyskasvatuksen käytännön toteutukseen.

Tutkiessani opetussuunnitelmasta vaatetusalan eri opintokokonaisuuksia löysin opiskelijoille asetetuista tavoitteista useita yrittäjämäisiä toimintatapoja. Jo kaikkien alojen yhteisissä painotuksissa ja ydinosaamisessa tulee esille yrittäjämäiseen toimintaan liittyviä elementtejä. On nähty tärkeäksi, että

opiskelijasta kehittyä oma-aloitteinen, tunnollinen, rohkea, kekseliäs ja työtään arvostava työntekijä, ammatinharjoittaja ja yrittäjä.

Työssäni ei tule esille selviä työkaluja, miten opettajien tulisi toimia. Olen lähestynyt aihetta siltä kannalta, millä tavalla opiskelijoiden yrittäjämäistä asennetta ja toimintaa voitaisiin vahvistaa ja kehittää. Olen kirjannut ajatuksia, millaisissa tilanteissa opiskelijoiden vuorovaikutustaidot, ongelmaratkaisutaidot jne. voisivat vahvistua, jotta he saavuttaisivat kilpailukykyä työmarkkinoilla. Jokaisen opettajan on itse kehitettävä sopivimmat toimintatavat, jotta opetustilanteet olisivat luontevia ja mahdollisimman opettavia. Tärkeintä on muistaa, että opiskelijat tarvitsevat kaikkien toimiensa keskellä ohjausta oikeaan suuntaan.

Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon opetussuunnitelma muuttuu syksyllä 2009. Vaatetusalan ammatillisten osa-alueiden nimet ja sisällöt muuttuvat, mutta tämä kehittämishanke ei mene hukkaan. Kehittämishanke antaa koulukohtaista opetussuunnitelmaa työstettäessä vastauksia yrittäjyyskasvatuksen osuudelta. Yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen lisääminen on valtakunnallisesti tärkeä asia, ja siksi sen tulisi näkyä myös koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa.

Kehittämishankkeen tekemisen prosessin aikana pääsin syventymään vaatetusalan opetussuunnitelmaan usealta eri kantilta. Tämä oli minulle tärkeä ja vahvistava kokemus, koska opetussuunnitelman tunteminen on opettajan tärkeimpiä työkaluja. Sain työssäni liitetyksi myös ammatillisten opettajaopintojen aikana saamaani oppia kokonaisuudeksi, jota voin hyödyntää opettajana toimiessani. Samalla opin uusia ja hyödyllisiä asioita yrittäjyyskasvatuksesta, ja mikä paransi ammatillista osaamistani opettajana.

LÄHTEET

Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.

Heinonen, J. 2001. Sisäinen yrittäjyys organisaation kehittämisen välineenä. Aikuiskasvatus 2. Aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti 2/2001. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Kauppila, R. A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kinnunen, E. 2007. Yritysoosaaminen perustutkinnoissa. Power point-esitys. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 22.1.2008. [Http://www.oph.fi](http://www.oph.fi).

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma. 2007. Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2012. Helsinki: Opetusministeriö. Viitattu 17.3.2008. [Http://www.minedu.fi](http://www.minedu.fi).

Kyrö, P. 2006. Avauksia riskin oppimiseen ja opetukseen. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Kyrö, P. 2008. Yrittäjyys. Viitattu 27.2.2008. [Http://www.internetix.ofw.fi/opinnot/opintojaksot/6tekniikkatalous/yrittajyys1/](http://www.internetix.ofw.fi/opinnot/opintojaksot/6tekniikkatalous/yrittajyys1/).

Kyrö, P. & Ripatti, A. 2006. Yrittäjyyden opetuksen uudet tuulet. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Lehtonen, H. 2007. Tavoitteellista ja innostavaa oppimista kohti. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Leskinen, P.-L. 2000. Yrittäjyyttä etsimässä. Helsinki: Edita.

Leskinen, P.-L. 2001. Yrittäjyyttä oppimassa – koulu-yrittäjyyden paradoksi. Aikuiskasvatus 2. Aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti 2/2001. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämäntilanne. Kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. Jyväskylä: PS-kustannus.

M 5/011/2007. Muutos ammatillisen koulutuksen perustutkinnon opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 18.3.2008. [Http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/m5_011_07.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/m5_011_07.pdf).

Peltonen, K. 2007. Tiimiopetus yrittäjyyskasvatuksen ohjausmenetelmänä. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Ristimäki, K. & Evälä, A. 2001. Ammatillisen koulutuksen yrittäjyyskasvatusmateriaali Suomessa. Oppimateriaalin tarve, tila ja asema suomalaisessa ammatilliseen koulutukseen liittyvässä yrittäjyyskasvatuksessa. Helsinki: Opetusministeriö.

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Helsinki: Yrityssanoma.

Ristimäki, K. 2007. Yrittäjyyskasvatuksen osalliset. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Ruskovaara, E. 2007. Opettajien yrittäjyys- ja yrittäjyyskasvatusasenteita. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Sahlberg, P. & Sharan, S. 2002. Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja. Helsinki: WSOY.

Työssäoppimisen tietopalvelu. 2008. Tonet – työssäoppimisen tietopalvelu. Viitattu 2.4.2008. <http://www.edu.fi/tonet/index.html>.

Utriainen, V. 2003. Yrittäjyyskasvatusta käytännössä. Esimerkkejä ja kokemuksia Yrittäjyys ja kunnat -hankkeessa. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Utriainen, V. 2006. Kuntaliitto yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen tukena. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Uusitalo, I. 2001. Työssäoppimisen oppimistehtävät. Teoksessa Räcköläinen, M. & Uusitalo, I. (toim.) Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Tammi.

Vaatetusalan perustutkinto. 2000. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 18.3.2008. <http://www.oph.fi>.

Vesalainen, J., Ristimäki, K., Luoto, S. & Kohtamäki, M. 2006. Yrittäjyyden ja innovatiivisuuden edistäminen yliopistossa. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. 2004. Helsinki: Opetusministeriö. Viitattu 17.3.2008. <http://www.minedu.fi>.

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake työssäoppimisjaksolle

Opiskelijan nimi: _____

Tehtävänäsi on tutustua yrittäjyyteen etsimällä itse vastauksia kysymyksiin sekä haastatteleamalla yrittäjää tai yrityksen edustajaa. Mieti vastauksia ja vastaa kysymyksiin ensin itseksesi ja haastattele vasta sen jälkeen yrittäjää. Jos yrityksellä on omat internet-sivut, tutustu yritykseen etukäteen jo niiden avulla.

TYÖSSÄOPPIMISJAKSOLLA PEREHDYTÄÄN YRITTÄMISEEN JA ETSITÄÄN YRITTÄJÄNAINESTA ITSESTÄ

Pohdi heti näin tehtävän alussa, mitä mielestäsi yrittäjyys tarkoittaa. Pohdi asiaa ensin itseksesi ja haastattele sitten yrittäjää.

Omasta mielestäni.....

Yrittäjä kertoi...

HAASTATTELE YRITTÄJÄÄ (sinuttelu vai teitittely?):

1. Yrittäjän nimi ja asema yrityksessä.
2. Mikä sai sinut aloittamaan yritystoiminnan ja miksi juuri tämä ala?
3. Mistä tuli liikeidea?

9. Kuvaile paras tai mukavin kokemuksenne yrittäjyyden ajalta yritystoiminnan piiristä.

10. Kuvaile ikävin tai pahimmalta tuntuva kokemus. Miten tästä selvisitte?

11. Mikä auttaa jaksamaan ja tuo fiilistä?

12. Millaisia töitä yrittäjä tekee itse, ja mitä tekevät työntekijät?

13. Millaisena näet toimialasi ja yrityksesi tulevaisuuden?

OMAA POHDINTAA YRITTÄJÄNOMINAISUUKSISTA JA OMISTA OMINAISUUKSISTA

1. a) Seuraavassa tehtävässä pyritään peilaamaan SINUN käsityksiäsi yrittäjistä suhteessa yritystoimintaan liittyviin ominaisuuksiin. Ympyröi alle listatuista ominaisuuspareista se vaihtoehto, joka on mielestäsi lähinnä yrittäjää.
- b) Mieti nyt ominaisuuspareista se vaihtoehto, joka mielestäsi on lähinnä sinua. Piirrä sinua kuvaavan numeron päälle neliö.

aktiivinen	1	2	3	4	5	passiivinen
harkitseva	1	2	3	4	5	impulsiivinen
uusia asioita rakentava	1	2	3	4	5	uusia asioita karttava
säästäväinen	1	2	3	4	5	tuhlailevainen
nopea	1	2	3	4	5	hidas
pitkäjänteinen	1	2	3	4	5	lyhytjänteinen
seuraa hakeva	1	2	3	4	5	seuraa karttava
avoin	1	2	3	4	5	sulkeutunut
pikkutarkka	1	2	3	4	5	suurpiirteinen
uusiin asioihin innostuva	1	2	3	4	5	vanhassa pitäytyvä
yksin puurtava	1	2	3	4	5	yhdessä tekevä
joustava	1	2	3	4	5	joustamaton
särmikäs	1	2	3	4	5	tasainen
määrätietoinen	1	2	3	4	5	päämäärältään hapuileva
rohkea	1	2	3	4	5	arka
ahkera	1	2	3	4	5	laiska
sinnikäs	1	2	3	4	5	luovuttava
muita kuunteleva	1	2	3	4	5	muita kuuntelematon
demokraattinen	1	2	3	4	5	autoritaarinen
kaverillinen	1	2	3	4	5	ei-kaverillinen
looginen	1	2	3	4	5	epälooginen
suunnitteleva	1	2	3	4	5	suunnittelematon
kasvuhakuinen	1	2	3	4	5	kasvua karttava
kehityksen kärjessä oleva	1	2	3	4	5	seurailija
positiivisesti asiat näkevä	1	2	3	4	5	negatiivisesti asiat näkevä

2. Löysitkö vastauksia katsoessasi itsestäsi samoja ominaisuuksia kuin yrittäjällä on? Mikä vastauksesi yllätti sinua eniten?

3. Löytyykö sinusta sisäistä yrittäjyyttä? Miten se näkyy toiminnassasi?

Määritelmä: Sisäinen yrittäjyys on aktiivista, vastuullista suhtautumista asioihin, kanssaihmiin ja ylipäänsä kaikkeen, minkä kanssa kulloinkin on tekemisissä. Työelämässä sisäinen yrittäjyys on tapa työskennellä, ikään kuin hoitaisi omaa yritystään, vaikka olisikin toisen palkkalistalla.

YRITYKSEN TOIMINTAAN PEREHTYMINEN

Perustiedot yrityksestä

Toimiala

Nimi

Sijainti

Omistajat

Liikevaihto

Työntekijöiden määrä

Yritysmuoto (toiminimi, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö vai osakeyhtiö)

Yrityksen toiminta-ajatus (Miksi yritys on olemassa?)

Yrityksen liikeidea

MITÄ

Yrityksen tuotteet ja palvelut (Kuvaile tuotteet/palvelut, aukioloajat, palvelumuoto, asiakastilat, musiikki yms.)

KENELLE

Asiakasryhmät eli segmentit; ketkä ovat työssäoppimisyrityksesi asiakkaita? (Ikä, tulotaso, koulutus, pukeutuminen, harrastukset, elämäntyyli, elämänarvot, asuinpaikkakunta.)

MITEN

Millainen on tapa toimia? (Työnjako, tuotanto, raaka-aineet, henkilöstö, tilat, työntekijöiden määrä, organisaatio, johtamistapa, koneet ja laitteet.)

MIKSI

Millainen on yrityksen mielikuva eli imago? (Millaisena asiakkaiden halutaan pitävän yritystä, millä asioilla erotutaan kilpailijoista, miksi asiakas valitsee juuri tämän yrityksen.)

YRITYKSEN LIKETOIMINNAN KÄYTÄNTEET

Tutustu seuraaviin liiketoimintaan liittyviin osa-alueisiin.

A) Myynti

Mistä myyntitulot muodostuvat? (Myynnin jakauma tuoteryhmittäin/palveluittain.)

B) Markkinointi

Miten yritys luo ja ylläpitää kannattavia asiakassuhteita? Mitä markkinointiviestintäkeinoja yritys käyttää? (Henkilökohtainen myyntityö, mainonta, menekinedistäminen, suhdetoiminta.)

C) Yhteistyökumppaneiden ja verkostojen merkitys yrityksen toiminnassa

Mitkä ovat yrityksen keskeiset yhteistyökumppanit ja millaista yhteistyötä niiden kanssa tehdään?

D) Maksutavat ja rahan käsittely

Yrityksessä käytössä olevat maksutavat. Miten tilitykset ja rahaliikenne hoidetaan?

E) Kustannukset ja hinnoittelu

Millaisia erilaisia kustannuksia yrityksessä on? (Materiaalit, palkat, vuokrat, kirjanpito, vakuutukset ym.)

F) Taloushallinto

Miten yrityksessä on hoidettu kirjanpito, palkkahallinto ja laskutus?

LOPPUPOHDINTAA

A) Mikä jäi päälimmäisenä mieleen yrittäjyydestä? Mistä olisit halunnut saada enemmän tietoa?

B) Kysele vielä yrittäjältä millaisia, yrittäjyyttä edistäviä piirteitä hän näkee sinussa. Oletko itse samaa mieltä hänen kanssaan?